

57

IN TRACTATVM
SECUNDVM PRIMI DE MI
neralibus, & rebus metalli-
cis, qui est de accidenti-
bus lapidum.

PRAEFATIO.

Nunc autem de his que
per se lapidibus accidunt,
est dicendum. Acciden-
tia autem que primitus
accidunt lapidibus in comuni sunt mul-
ta, primū tamē inter ea est cōmixtio
materie. Dicamus, q̄ si materia est
sicca, vehementer tunc ipsa non bene
erit commiscibilis, & tunc aut locus
erit porosus non solidus aut solidus.
Si non est porosus sed solidus, genera-
tur valde lapis unus sabulosus, quan-
do sic capitur proferēs minucias sabu-
losas, qui diuersificatur secundum
C 5 quan-

quantitatē siccitatis, & calor is ipsum
 coagulant is, quia aliquādo forte con
 fricatur in sabulum, quando calidi
 tas multa exsiccat. Et si locus est
 valdē porosus, per quem ubiq³ egredi
 tur calor coquens terram, vinctuo
 sam, tunc calor ille diuidit materi
 am illam in parua, & decoquit eam
 in sabulum minutū. Et si fuerit ma
 teria viscosa valdē, tunc diuisa redi
 git in paruos lapillos diuersarū quan
 titatum qui durissimi sunt, et diuer
 sorum colorum, propter materia di
 uersitatem. Lapides autem q³ quan
 do secantur, optimē planantur, &
 puluis q³ abraditur est minutissimus:
 sunt ex materia optimē commista,
 in qua primò operatum est humidū,
 faciens fluere quamlibet partem sic
 ci ad quamlibet, & postea apprehen
 sum humidum est exsiccatum, & i
 deo lapis talis benè est cōmixtus. Est
 enim subtile et humidū bene cōmis
 cible

oibile cum sit penetratiuū partiū &
 partis partiū: sicut dictū est in secū-
 do perigeneos. Præ omnib. tamē et hi
 lapides benè commisti sunt, qui va-
 porabiliter miscentur, & illi præ om-
 nibus poliuntur benè & splendidi ef-
 ficiuntur, eò quòd substātia vaporis
 iam vergit ad subtilitatem aeris &
 humiditatem: & hæc duo sunt subti-
 liora & magis se inuicem penetrātia
 forma aeris, quam in forma aqua et
 terræ. Ex eisdem autem causis est
 compactio & continuitas bona &
 his opposita. Quorumcumq; enim ma-
 terie optimè comiste sunt, nisi calidū
 decoquēs exsiccet humidum, horū est
 optima continuitas et compactio for-
 tis. Huius autem signum est in ope-
 ribus artis que naturam mutāt. Hi
 enim qui lateres faciunt, primo
 quidem cum terra commiscent a-
 liqua que coherere faciunt partes,
 sicut sunt sterces equi & aliquod

huiusmodi et facta materia glutino-
 sa, student hæc optimè commiscere,
 & quātò melius hæc commista sunt,
 tantò planiores & compactiores sũt
 lapides. Idem autem faciunt figuli
 qui nō quamcunque terram, sed te-
 nacem quæ glis vocatur, in materiã
 sumunt cūm de luto fingere volunt,
 commiscet autem optimè antequã
 fingant, & tunc residere permittunt
 ad tempus in ea humidum, & super-
 fluum humidū ad solem extrahunt,
 & deinde coagulant vasa ad ignem
 digestionem, quæ vocatur optesis. Opor-
 tet igitur & naturam hunc habere
 modum in commistione lapidum.
 Terra ergo primò penetratur humi-
 do aut corporali, aut spiritali, et de-
 inde aut ab ea separatur humidum
 superfluum, & postea tempore longo
 inuisccatur in ea humidum continu-
 ans, & per calorem opteticum extra-
 hi non potest, hæc materia per talem
 dige-

digestionem conuertitur in lapidem. Et si inueniatur terra aliquando nō complete conglutinose iuxta lapides illos, scimus quia talis materia satis est passa, & ideo indigesta remansit.

Lapidū autem genera quæ ex aqua sunt, quæ passa est à terrestri sicco frigido, optimè cōpacta sunt et quasi poluta esse vidētur, propter hoc quod aqua est de numero pollitorum, & eius quilibet pars in quālibet fluit, & in tali continuitate coagulatur et congelatur in lapidem. Hoc modo dictū sit de lapidum commistione.

De his quæ bene & male commista sunt.

Capit. I.

Modus autem quo determinatur de coloribus lapidū, sumēdus est ex libro de sensu & sensato, cuius nos scientiam infra trademus tempore oportuno &

ideo quae hic supponimus ibi erunt manifesta. Supponitur igitur hic, quod omne quod est perspicuum in quocunque genere corporum, est causa ex multis partibus perspicuorum corporum, quae veniunt in compositionem corporis, quod est perspicuum. Adhuc autem album, causatur, ex multis perspicuis in altera re determinatis. Nigrum autem ex partibus opaci corporis, opprimētibus partes perspicuas quae sunt in eodem corpore. Medij autem causantur ex compositione horum per tres vias, sicut in scientia de sensibilibus generatione tradetur. Dicamus igitur quod omnes lapides perspicui causantur ex multa materia aëris & aquae, quae terrestri apprehendente materia, est congelata et cōgregata, et si illa quidem perspicuitas non est coloris alicuius, sed remanet perspicuitas aëris vel aquae, tunc signū habet quod sola frigiditas

ditas excellens apprehendit materiam; et hæc est, sicut p̄spicitur cristalli et berilli, adamantis, et lapidis q̄ vocatur Iris: sed differentiã habet in perspicuitate et natura aquea, quoniã Cristallus non solum materiam aqueã habere videtur, sed aqueitatem declinantem in aereitatem, propter quod maximè perspicuus est, & ad claritatem declinans. Berillus autẽ magis ad aquam declinat, unde cum voluitur, quasi aque gutta magna manare videntur. Adamas autem magis habet aqueitatem tractã ad siccum terrestre, propter quod obscurior est & durissimus, ita quod collidat alia metalla, præter calibem durissimum, eò quod calybs etiam est aqueitatis & terreitatis siccissime. Et ideo fit etiam quod adamascum fuerit acuti angeli scindit et incidit omne ferrũ, et penetrat in scindendo omne metallũ. Iris autẽ fit ex aqua
quasi

quasi iam rorante, que partim vapore, partim ex rore resoluto congelatur. Et ideo etiam in sole positus colores Tridis depingit in opposito pariete. Similes autem his lapides ex silibus fiunt materijs. Iuxta enim ripas fluminum frequentissime inveniuntur lapides obscure perspicuitatis secundum magis & minus, quorum color non causatur nisi ex perspicuo aut ei cōposito aut cōmisto cum terrestri obscuro in parte vel in toto, & horum colorum, quia facile est ex ditis scire causam pertransseo. Niger autem color in lapidibus frequentissime causatur ex terrestri cōbusto, propter quod etiam ut frequenter lapides nigri durissimi sunt et magis polibiles quā scabiles sunt. Hic enim color non causatur nisi ex priuatione perspicui in commistione. sicut patebit cum de scientia colorum tractabitur. Medij autem colores sunt

sunt rubeus in genere viridis, et flauus, & differētię ipsorū. Et sicut dicitur in libro de sensibilibus, rubeus erit quando super perspicuum luminosum infunditur fumus tenuis succensus. Et iste inuenitur in quibusdā lapidibus quod vocatur Hyacinthi aquatici, & in tribus generibus carbuculorum, propter quod ab Aristot. omnes illi calidi secundum naturam esse dicuntur. Differunt autem in rubore, quoniam si fuerit perspicuitas multa, & fumus superfusus valde tenuis & lucidus est color eius, qui vocatur Palacius siue Palacium. Si autem fuerit perspicuitas multa & fumus quasi igneus accensus spissus, tunc est color eius qui verè dicitur carbuculus, et ideo ille qui verè speciē suam attingit, lucet in tenebris sicut noctiluca, & maximè quando superfunditur aqua clara & limpida. Si autem fuerit perspicuitas aliquātulum

spissa

spissa & fumus supernatans fuerit
 obscurior aliquantulum, erit color
 eius quem vocat granatum, eò quòd
 ad modum grani maligranati colora
 tur, & hos omnes tres, vocat Aristo
 te carbunculos, & nobiliorem & sic
 cionem, inter hos dicit esse granatum,
 cum tamen minoris sit pretij apud
 exclusores & artifices. Ille autè qui à
 quibusdà hyacinthis aquaticus vo
 catur, colorem habet q̄ componitur
 ex aquatica perspicuo, limpido, et nō
 aëreo, & superfusum habet fumum
 aquaticum, succensum, sicut est in
 nube celi, & non in aurora. Eodem
 autem modo inuenimus colores la
 pidum perspicuorum, qui sunt flauis
 coloris. Si enim lapis sit perspicua
 substantie, & valdè clara, & immi
 stum habeat subtile terrestre valdè
 combustum, tunc erit color saphyri
 clarissimi, & habebit differentias co
 lorum, secundum quod illud perspi-

eum cum illo terrestri subtili com-
 busto, fuerit clarius et obscurius. Fla-
 uus enim clarus, & purus color, abs-
 que dubio causatur ex multo perspi-
 cuo, quonia visus penetrat in ipsum:
 ita quod lux non obuiat visui, nec ali-
 quod luminoso. Si autem cum tali
 combusto vaporoso terrestri, sit per-
 spicuum aqueum aliquatulum spis-
 sum, tunc resultat color hyacinthi, qui
 satis minus clarus est quam color sa-
 phyri nobilis. Color autem scintillans
 & caruleus, causatur ex lucido per-
 spicuo, quod superducitur tenui et mo-
 dico vapore aqueo incenso, & hic est
 color veridis, qui Topasion vocatur,
 & in quocunque lapide inueniuntur
 vene aurei splendoris, sicut in chry-
 soso & chrysolito, color illarum
 venarum, ex eadem causa genera-
 tur. Sunt autem multi lapides
 perspicui qui sunt virides, sicut sma-
 ragdus & chrysolitus, & lapis qui
 voca

vocatur prama, licet diuersa veritas sit in eis: omnium autem horum colores ex vna & eadem causa generantur: sit enim ex perspicuo aqueo cum terrestri fortiter adusto, & secundum hoc quod est clarius vel minus clarus, sit etiam illa viriditas clarior & minus clara. Huius autem signum est in vitro, quod ex commistione fit plumbi: hoc enim est viride valde & efficitur tanto purius, quanto sapius et magis comburitur. In combustionem enim iterata depuratur perspicuum, & subtiliatur, et aquea natura magis infunditur claritas luminis ignei, & ideo clarificatur. Color autem medius, qui quasi fuluus est & ceruleus, sicut est in lapide qui vocatur cornicola, causatur ex perspicuo terminato, quod spisso fumoso aqueo, similiter & terrestri succenso superfusum est. Et isti sunt fere omnes colores qui in lapidibus preciosis inveniuntur.

niuntur. Post eum qui est onychini
 & niueum scintillantem, quo dicitur
 colorari lapis, qui dicitur orphanus.
 Componitur enim lapis onix, siue oni-
 chinus, ex substantia quæ est duplicis
 coloris, & inuenitur aliquando ex
 pluribus coloribus quàm duobus, ve
 frequenter autem componitur ex du-
 plici colore, quorum vnus superna-
 tat alio. Inferior quidẽ est sicut car-
 neus, qui est ex terrestri valde fumo-
 so vaporabiliter commisto. Superior
 autem est subpallidus, aliquantulum
 fuscus, & hic causatur ex victoria
 perspicui, super opacum in comistis
 partibus, ita tamen quod opacum
 sit alterans album. Et talis substantia
 est, quando aqueum commistum ter-
 reo subtili pauco, vaporat, & euapo-
 rando coagulatur in lapidem. Inue-
 niuntur autem onichini, valde rube-
 as habentes vias & albas valde, quo-
 rum colorum, non est difficile inue-
 nire

70 DE REBUS METAL.
nire caussus, ex praedictis. Niveus
autem scintillas absque dubio caussa-
tur ex hoc, quod ipse commistus est
ex p̄spicuo corpore quasi firmato som-
nis enim p̄spicui pulvis inuenitur
albissimus, & cum continuatur pu-
lvis, resultat corpus album, micans,
sicut margarita: quod contingit ex
reuerberatione luminis, ad super-
ficies partium politarum, propter q̄
lapis dicitur aliquantulum lucere in
tenebris, sicut noctiluca. In die enim
tegitur lux quae incorporata diapha-
no in lapide p̄pter maius lumen, sed
in nocte lucet, & ideo in die lapis ille
albus videtur sicut noctiluca. Horū
autem omnium perfecta ratio, tradi-
habet in scientia de sensibilibus, gene-
ratione. Inuenitur autem lapis mul-
torum valdè colorum, propter quod
etiam panthera vocatur: cuius om-
nes colores caussantur ex diuersis
sub-

substantijs, ex quibus componuntur partes, eadem enim ratio est in toto & in parte, quò ad corporis tincturam. Tanta igitur, & tot, ad scientiam colorum qui inveniuntur in lapidibus pretiosis, dicta sunt. Amethystus autem sequitur rubinum in perspicuo obscuro. Et calcedonius sequitur berillum, in substantia quasi perspicua lutea, & seculenta, sicut plumbum imitatur argentum.

De coloribus lapidum perspicuorum non terminatorum & non pretiosorum.

Capit. 3.

Lapides autem hi qui perspicue & non terminate inveniuntur, substantie multorum valde sunt colorum.

Es

& sunt quatuor generum, ut in com-
 muni sit dicere, silices videlicet tho-
 phi, & quadrum, & marmor. In om-
 nibus his generibus inveniuntur co-
 lores multi, niger videlicet, glaucus
 virens aliquantulum, & albus. Ex-
 tra genus autem marmorum, vix
 rubeus magnus lapis, sed parvuli ru-
 bei inveniuntur, præcipuè in marmo-
 rum generibus. Et de omnibus gene-
 ribus colorum, eadè est ratio quæ in
 præcedentibus dicta est, sed hoc acci-
 dit generibus marmorum, quod ab-
 stractè ab eis partes micant aliquan-
 tulum sicut metallis miste sunt. Et
 hoc contingit hac de causa, quòd in
 substantia eorù commistum ingredi-
 tur perspicuù, cuius superficies quàn-
 do est inspissata in partibus fulget vel
 micat. Et hæc unà causarù est qua-
 re est nobilius genus marmorum ce-
 teris generibus lapidum. Niger au-
 tem frequenter in tali genere lapidù
 caus-

caussatur ex terrestri fuliginoso commisto coagulato. *Albus* autem, ex terrestri subtilissimo quod commistum est aqueo multo, hoc enim albescit de coctum, sicut facit terrestre, in caseo & lacte. *Glaucus* autem caussatur, ex terrestri opaco, quod alteravit modicum album, quod ex terrestri subtili & aqueo multo coagulari capit. *Virens* autem in omni genere caussatur ex multo aqueo, vaporibus simul irrorantibus in misto & sic coagulatione. *Quadrū* autē genus est, habēs plures vel oēs has mistiones partibus, propter multi generis materias in loco illo, congregatas. *Tosi* autem frequenter aut terrei sunt coloris, aut albi, sicut *pumices*. Hoc enim genus lapidis ex terra in qua spumat aqua eidē terrae commista, generatur, et ideo cum calido coagulatum est, digestionē qua optetis vocatur, *spongiosum*, & *leue* inuenitur. *Pumex* autē fit ex aqua

D

mag-

magna, cuius spuma vehemēter passa est à terrestri sibi pmisto, & ideo est albus propter spumæ talis albedinem. In generibus autem marmorū album quod vocatur alabastrum, absque omni ambiguitate componitur ex multo perspicuo, quod est alteratum & passum vehementer à terrestri subtili, & sic resultat in eo color nobilissimus micans, hoc autem quod vocatur porfiriticum marmor, habet colorem obscuræ carnis, cum albis guttulis; & nos iam diximus causam talis coloris. Silices verò ut plurimum sunt fusci coloris, cuius etiam causa est sufficiēter assignata. Sufficiat ergo de coloribus lapidum hoc, quod nunc dictum est.

De causa duritiei diuersæ
quæ est in lapidibus.

Capit. 4.

Dice-

Dicemus cōsequēter de diuersi-
tate duritiē, qua multarum
diuersitatū inueniūtur in la-
pidib⁹. Omnia enim genera lapidū p̄-
tiosorū adeo sūt dura, quòd nec limā
aliqd ab eis tollitur, q̄ collisi ad se for-
titre, ut ad calibem indurata emittunt
ignem. Econtra verò, ferè omne
genus tosi ita inuenitur parum ha-
bens de duricie, quòd modico instru-
mento scissibile est, lapides autem
quidam albi, q̄ vulgariter creta vo-
cantur, & quidam etiam molliores
& albiore inueniuntur, minus ha-
bentes de duritie in genere lapidum.
Omne autem genus silicis durissi-
mum est, & post hæc marmora in ge-
nere suo. Quadrū autem medium
est in duritie lapidum, & tamen in
illo inuenitur maior, & minor duriti-
es, sed hoc accidit cōmuniter lapidi-
bus durioribus, q̄ diu iacētes in aēre
tempore frigoris, postea ad solem.

scinduntur in multas partes. Econtrario autē qui sunt minus duri nisi sint malè cōmisti in quasi modum calcis combusti, optesi coagulante quanto diutius in aëre iacent in edificijs meliores efficiuntur, & duriores, & non scinduntur ex frigore. Physici autem est as ignare causam horum accidentium ex materia & efficiente, quemadmodum in alijs dictum est. Dicam igitur q̄ causa generalis duricie est siccitas. Cum enim durū sit habens potentiam naturalem ad resistendum tangenti: & molle eius natura habeat impotentiam, non potest caussari nisi ex sicco, quod in seipso stat non cedens ad alterum. Siccitas autem ex duobus caussatur in natura lapidum, sicut superius patuit. Aut enim est ex hoc, quod ex terrestri materia calidum epotavit humidum, & ideo remansit terre induratum. Aut est ex hoc quod sic
 citas

eitas frigidissima, vehementer apprehendit humidum perspicuum, & ipsum ad sui proprietatem conuerterdo expressit humidum, materiam vehementer comprimendo, & induravit & excellenter compegit, sicut est in lapidibus perspicuis, propter quod durissimi sunt & collisi etiam ignem emittunt, & non sustinent limam: sed oportet quod quasi lapsando & confricando polliantur. In ceteris autem lapidibus ex materia terre factis, causa duricie maioris non est, nisi maior ariditas, que causata ex calido fortiori vel minus forti, ex parte efficientis, & ex humido facilius, & minus faciliter a materia separabili, quantum est de parte materiae, vntuosum enim valde humidum, de facili contenuatur, & omnino aqueum de facili vaporat, propter quod lapides qui sunt vt creta, vel molliores quam creta, valde albi sunt, & tincturam

D 3 albam

albam relinquunt in his quae tangunt, pro
 certo humido valde euaporabili com-
 missi sunt, & calido excellenti ultra
 coagulationis mensuram combusti
 sunt, & iam calcinari inceperunt,
 propter quod in muris non remanent:
 quia sicco calcinato exterius semper
 sunt asperi, et hoc recedens in cemen-
 ti tenacitatem, relinquit aliam par-
 tem lapidis cemento non conglutina-
 tam, & ideo cadunt de muris lapi-
 des isti, & murus de ipsis post modi-
 cum, dum efficitur, sicut materia.
 Silices autem durissimae sunt, eo quod
 humidum eorum non separabile a
 materia multum est epotatum, &
 vehementi ariditate terrestri est in-
 duratum. Et ideo etiam illi cemen-
 tum non bene accipiunt, eo quod po-
 ris eorum constrictis non imbibitur,
 propter quod in architectoricis la-
 thomi his raro utuntur, et dicunt quod
 isti lapides scindunt muros. Marmo-

rum autem genera optimè commista sunt, & vehementer decocta, & ideo dura sunt & eorum muris apta. Sed quadri lapides plus ceteris conueniunt edificijs, & quando vehementer duri sunt, tunc siccitas est eorū magna, & paruum humidum continuas partes, quòd quando frigore congelatur relinquit exteriores partes, et fugit ad interiores, & est tale humidū non benè partibus incorporatum & ideo defacili mouetur ad interiora et exteriora: propter quod postquam ipsum frigus comprimens mobile fecit epotatur à proximo calido solis et tunc in diuersa diuiditur lapis. Econtrario, autē lapides aliquātulū humidi, humido benè mēbris lapidis inuiscato, in aère vehemēter exsiccantur, & ideo duriores & meliores in edificijs per longitudinem temporis efficiuntur. In tosis autem

80 DE REBUS METALLICIS
caussa molliciei est, humidum non
vehementer extractum, nec terreo
excellenter commistum, et ideo mol-
lis, est totus, & ad ignem positus non
coquitur ut later, sed formatur in ci-
nerem terrestrem. Hac igitur de du-
ricie lapidum dicta sunt, ex his enim
& alia diuersitates de facili possunt
cognosci.

De dolobilitate & indolo- bilitate lapidum.

Capit. 5

EXistis iam patere potest dolabi-
litate et indolabilitate caus-
sa. Lapidem enim excellenter
duri dolabiles non sunt, sed cominu-
biles in parua, & quando ordinatos
non habent poros, non scinduntur ad
regulam. Sicut enim in lignis contin-
git nodositas ex diuerso fluxu sicci,
ex quo ligni generatur corpus, ita con-
singit

tingit ex diuersa commistione in lapidibus materie confusione, & nodositas illa facit quod lapis inordinate frangatur & non ad regulam: durissimi tamen & siccissimi lapides siue nodosi sint siue non, comminuibiles sunt magis quã dolabiles, eò quòd constrictione aut optesi constricti & districti sint pori in illis, ita quod in diuersa dematur scissura & diuisio ipsorum. Quicumque autem non ultra temperamētum lapidis sunt cōstricti vel indurati, dolabiles bene sunt & secabiles ad regulam, licet non possint secari ut ligna, sed potius per partes minutatim extractas, reliquo corpore lapidis simul manente. Iste igitur est modus dolabilitatis et indolabilitatis lapidis. Hoc etiã ostendunt ipsa artis lathomorum instrumenta, lathomi enim lapides dolabiles secant ad regulam, secundum totam superficiem lapidis. Indolabiles

D s. quò

32 DE REBUS METAL.

qui comminuibiles sunt non in tota superfecie, dolatur, sed sufficit quod plures anguli non plane sed asperè superficiei pertingāt ad liniam, sicut dicuntur facere lathomi Lesbij, eò q̄ in in Lesbia insula non nisi lapides comminuibiles inueniuntur.

De caussa porositatis & cō-
pactionis lapidum, & graui-
tatis & leuitatis eo-
rundem.

Cap. 7.

IVxta hunc modum etiam deter-
natur de caussa porositatis lapi-
dum, et caussa compactionis eorū
dem. Inueniuntur enim lapides qui-
dam, tantè porositatis quod natant
super aquam, sicut lapides quos eij-
cit vulcanus & pumices quidam

com

compactissimi inueniuntur sicut lapides pretiosi & mormorum genera quidam autem quasi medij inueniuntur inter hac. Et caussa quidem porositatis nō est alia nisi quia humidum nō totum commistum fuit cum terrestri, sed in diuersis partibus eius stetit, sicut in vase quod cum epotatum fuit optes remanserunt foramina, et factus est lapis porosus, propter inclusum aërem in foraminibus illis natans super aquam. Compactio autem præcipue facta partium est ab humido undique penetrante lapidis materiam, propter quod quamlibet partem eius fluere facit ad quamlibet partem, & ideo compactus factus est lapis, hoc aut humidum est corporale et aqueū. spiritale aut aëreum. Et quia aëreum subtilius est quam aqueum, ideo compactioris substantie sunt lapides ex vaporibus commisti, quam ex

84 DE REBUS METALL.

*alia substantia aquea vel terrea.
De causa autem gravitatis aut leuitatis lapidum, superfluum est hic intendere, cum de hoc in celo & mundo sufficiens sit pertractatum, ubi ostensum est, quare lapides leuiores sub aqua merguntur, cum ligna grauiora super enatant aquis. Hec igitur in communi de lapidibus dicta sunt.*

De causa multitudinis paruum lapidum iuxta litora, & de ordine laterum qui aliquando in litoribus quasi artificialiter positi inueniuntur.

Cap. 8.

Preter omnia iam dicta, accidit aliquando iuxta ripas fluuiorum & marium, inueniri multitudinem magnam paruorum

rum lapidum colligatorum quasi cemento fortissimo, ac si de muro aliquo sumti sint, propter quod etiam putat quidam opera antiquorum fuisse ibi & destructa per aquam. Et quod mirabilius est per totam longitudinē litoris inuenitur aliquādo ordo laterum, ac si artificialiter ibi positi sint, cum tamen hoc non videatur esse opus artis, eò quòd valde tenue est, non habens modū muri alicuius, sed tantum later iuxta laterem, sic nihil supra se vel infra se de lateribus. Dico autem quod causa primo inter ista duo videlicet quod lapides parui quasi cemento inueniuntur conglutinati, est quod primo coagulati fuerunt illi scilicet diuersi, et fuit in loco illo materia ad modum calcis adusta per optesim, cui postea influens aqua commiscuit eam, & lapides per eandem iterato decocti, conglutinati sunt. Est autem durissi-

mum illud cementum, quæ quoties-
 cunque decoquitur optesi siccum ter-
 restre calcinatur, & iterato optesi
 supra modum durum efficitur, quasi
 inconsumibile per ignem. Hoc au-
 tem in operibus probatur artis, ubi
 testa contrita & calcinata et iterum
 humido commista in testam forma-
 ta & optesi coagulata durissima ef-
 ficitur, et inconsumibilis ab igne, pp-
 ter quod taliter facta vasa quarunt
 artifices cum fundunt metalla. Non
 est autem, causa alia quare lateres
 ab arte tantum etiam non à natura
 fieri dicantur. Si enim lutum tenax
 in terra commisceatur & calido po-
 stea incluso in terra de coquitur, later
 melior sit in terra per naturam quã
 per artem, & hoc maximè iuxta li-
 rora marium, & ripas fluviorum
 fieri potes: eò quòd illa loca humida
 frequenter miscentur, & radijs solis
 calefiunt, et solida sunt ad cõmen diũ
 intra

tra calorē ne euaporet. In talib⁹ etiā
solis locis huiusmodi impressio inue-
nitur. Nō enim effetratio quare ars
vnum laterem poneret iuxta aliū
secundū vnius lineæ ordinem tantū
nihil amplius edificando.

De quibusdam lapidibus
habentibus intus & extra
effigies animalium.

Cap. 9.

ADmirabile omnibus videtur
quod aliquando lapides inue-
niuntur intra et extra habē-
tes effigies animalium. Extra enim ha-
bent lineamētā, & quādo franguntur
inueniuntur in eis figuræ intestinorū.
Et huius causam dicit Auicenna
esse quod animalia secundum se, tota
aliquando mutantur in lapides &
præcipuè in lapides falsos. Dicit
enim quod sicut terra & aqua sunt
materia lapidum, ita etiam materia
lapidum.

lapidum sunt animalia, quæ cum in locis, in quibus vis spirat lapidificatiua, transeunt ad elementa et apprehenduntur a qualitatibus proprietatibus, quæ sunt in illis locis, & mutantur elementa quæ sunt in corporibus talium animalium in dominans elementum terrestrè videlicet commistum cum aqueo, & tunc virtus mineralis cõuertit ipsum in lapidem & retinet figuras suas, membra intus & extra: sicut prius, sunt autem huiusmodi lapides salsi nõ duri frequenter, quia oportet virtutem esse fortẽ qua sic transmutat corpora animalium, & hoc comburit aliquantulum terrestrè in humido & sic generat salis saporem. Hoc autem testatur fabula Gorgonis, quæ ad se respicientes dicitur conuertisse in lapides. Gergon virtutem fortem mineralium vocauerunt, respectum au-

tem

*tem ad eam vocant dispositionem
humorum corporum ad virtutem
lapidificatiuam. Hac igitur sunt
qua de lapidibus in commu-
ni videbantur di-
cenda.*

**Primi libri de mineralibus
& rebus metallicis,**

FINIS.

Liber

90 DE REBUS METAL.
LIBER SECVNDVS
QVI EST DELAPIDIBVS
pretiosis,

De caussis virtutum lapidū
pretiosorum & redurgutio
ne dicentium in lapidi-
bus non esse vir-
tutes.

Cap. I. libri secundi.

Considerationem autem faci-
entes de lapidibus pretiosis,
non loquemur de causa colo-
ris eorum. Neque de passibilitate eo-
rū vel duritie vel aliquo huiusmodi, eò
q̄ de omnib⁹ his in superiori libro ex-
peditum est, quantū sufficit ad hanc
intentionem: sed tria sunt que potissi-
me sunt inuestiganda, virtutis eorū
caussa videlicet, & descriptio eorum
sigillarim, & sigilla que inueniuntur

in quibusdam eorum de picta. His tribus habitis non querimus amplius physice scire de lapidum natura. Causa aut virtutis lapidū occulta est valde: et varia in ea sensisse videtur multi physiologorum. Multi etiā dubitare videntur, an insit lapidibus virtus aliqua de his qua videntur esse in eis, sicut curare antraces, fugare venena, conciliare corda hominū, facere victorias, & huiusmodi asserentes, nihil inesse composito nisi ex compositione & compositis. Operatio enim talis, qualis dicitur inesse lapidibus non causatur ex componentibus eisdem. Ex illis enim non conuenit eis nisi calidum & humidum, & durum & passibile esse, & huiusmodi, qua in accidentibus determinata sunt. Amplius autem cum nobiliora sint animata quam lapides, deberent, ut inquirunt potius habere virtutes qua lapidibus attribuuntur.

tur quam lapides. His igitur & huiusmodi rationibus utuntur, qui nullas concedunt lapides, virtutes habere. Huius autem contrarium expertum est sepius, quoniam Magnetem videmus ferrum attrahere, & Adamantem illam virtutem in Magnetem restringere. Adhuc autem expertum est Saphiros aliquos antraces fugare, & unum tale vidimus oculis nostris, hoc etiam ab omnibus vulgatum est, & non potest esse quin in toto vel in parte sit verum, quod ab omnibus communiter est dictum. Fuerunt autem aliqui & etiam virtutes speciales lapidibus dabant, & hoc ab anima lapidum esse dicebant, et sunt quidam pythagoricorum; hi enim dicunt solius anima esse hoc, & non in una materia tantum sed ab una extendendi in aliam per operationes animales, sicut homo ad intelligibilia extendit intellectum etiam imaginationem
ad

ad imaginabilia. Et hoc modo dicunt animam unius hominis, vel alterius animalis egredi in alterum, & fascinare ipsum & impedire operationes ipsius, propter quod precipiunt in operationibus cauere & declinare oculum fascinantem. Et hoc etiam modo dicunt quidam augeres impedimentum & profectum operationum fieri visu & auditu animarum quarundam, vel aliarum bestiarum. Isti ergo tales dant animas lapidibus & ipsas extēdi ad naturas quæ lapidibus attribuuntur. Schola autē Pythagoricorum quam in multis secutus est Democritus, qui lapides animas habere dixit, omnia plena dijs esse dogmatizat, sicut in carminibus suis poetæ cecinit. Orpheus enim dicebat deos virtutes diuinas in rebus diffusas, Deum etiam nihil aliud esse, nisi illud quod res format in omnibus rebus diffusum. In lapidibus ergo dicebat

bat partem diuinam esse quam lapidum animam dicebat esse extendentem se ad res circa quas operatur. hac autem absurdissima sunt. Et de fascinatione quidem an verum sit an non ad magicas pertinet, deinde autem diffusum in rebus, ita quod rebus sit unitus & permixtus sicut aliqua virtus essentialis rebus, demeritis est dicere, quoniam si commiscetur rebus, erit generabilis in quibusdam rebus, & exiens de non esse ad esse & de potentia ad actum que omnia impossibile est Deo conuenire, quamlibet autem rem habere aliquid diuinum per quod aperit & agit ad esse diuinum, vel diuino simile est, verum & alibi hoc est determinatum. Animas autem nullas habere lapides in antecedentibus huius libri determinatum est, propter quod etiam hac & his similia quasi derisoria relinquentes, dicamus lapides absque om-

ni ambiguitate virtutes mirabilium
effectuum habere, quæ quidem vir-
tutes insunt eisdem nõ ex componēti-
bus sed compositum, consequuntur ex
caussa quã infra determinabimus.

Nec est verum quod has virtutes
animata potius habere debeant, qua
re sic in omni re naturali quod res
occupata altioribus virtutibus ab-
strahitur & impeditur ab inferiori-
bus.

Cuius signum est quod intel-
lectualia sicut homines nõ benè per-
cipiunt immutationes elementorum,
quemadmodum bruta, sicut pulli di-
uersitates horarum & temporum
melius iudicant quam homines. Et
homo ipse quando occupatur medi-
tando nõ operatur p̄ visum et audi-
tum, ita quod non percipit ea quæ sunt ante
oculos. Sicut igitur est tota in natura
quæ etiã animata altioribus virtutibus
anima occupata, non operatur
virtutibus inferioribus nobilibus
quibus

operatur virtutibus inferioribus nobilibus quibus comista non animata operantur. Nihil tamen est in vniuersa natura, quod non habeat propriam suae speciei operationem, sicut scamonea choleram purgare & alia huiusmodi: hoc autem in simplicibus probatur medicinis, & in scientia de incantatione & alligatione ubi ostenditur membra deuersorum animalium, aut collo aut coxae, aut alio membro corporis hominis alligata mirabiles operari effectus. Idem est de herbis radicibus & lignis. Sed ipsae carnes hominum, & quod minus videtur superfluitas sicca egesta ab homine, & sterminus luporum mirabiles contra venenum, vel alias pestes habent operationes, propter quod & lapides proculdubio operationes habere constat, aut omnes, aut fere omnes, licet in pluribus sint ignota operationes eorum. Et ideo dicit Ioannes Damasc.

maſc. quòd nulla res deſtituitur à p-
 pria & ſubſtantiali operatione. Riſi-
 bile enim eſſet valde qđ diceremus
 qualitates primas vehementes habe-
 re operationes & formas ſubſtantia-
 les, iſiſ rebus, vt fines natura datos,
 ſicut diuinum & optimum omninò
 nullas habere operationes, licet non
 ſint actiue & paſſiue ad tranſmutā-
 dam materiam, cum ſint operatiue
 operationis illius quæ illi perfecto con-
 uenit, quod natura perficit per illud
 diuinum & optimum.

De quatuor opinionibus
 phyloſophorum circa cauſam
 virtutum lapidum.

Capit. 2.

Queſitum autem eſt multo
 tēpore à phyloſophis ex qua
 cauſa tales virtutes infun-
 duntur lapidibus: & diuerſas opinio-
 nes

nos, recitare dispendium esset. Tan-
 gamus igitur quattuor probabiles, et
 postea nostram dicamus sententiam,
 deinde per rationem confirmemus
 eandem. Quidam autem dixerunt
 ab elementis componentibus lapidi-
 bus tales inesse virtutes. Quibus cum
 obijcitur elementa non operari nisi
 qualitatibus primis, & operationes
 lapidum ad qualitates primas non
 posse reduci: Respondet elementa quas-
 da habere operationes per se, quasdam
 autem in misto, quia in misto, qualitas
 elementaris operatur mota sicut in-
 strumentum, & tunc habet multa
 operari, quae per se non operatur. Et
 ideo sicut ad aliam virtutem non re-
 ducitur alteratio cibi, & eleuatio, et
 mutatio ad carnem, nisi ad colorem
 digestiuum quem scimus esse calorem
 ignis, & quod congregat homogenea
 & disgregat etherogenea: sicut dictum
 est in .ij. meteor. Ita dicunt isti &

non alij virtuti quā elementari esse
 attribuendum, quid sit in elementato,
 eò quòd elementatum non operatur
 nisi mediante virtute elementorum
 qua sunt in ipso. Hec ergo est opinio
 quorundam antiquorum phylosopho-
 rum, quam Alexander græcus peri-
 patheticus defendere videtur, eò
 quòd ipse omnia quaecunque sunt,
 siue sint animata siue non, elementis
 attribuit. Ita etiam quod dicit intel-
 lectum esse quoddam elementorum
 complexionem cōsequens. Ipsa enim
 elementa cum complexa sunt, mira-
 biliorum, & altissimarum dicit esse
 operationum. Virtutem autem qua
 in commisto regit & dirigit qualita-
 tes, non dicit esse, nisi complexionem
 consequentem, & hanc mirabi-
 lem, asserit esse, & probat per alchi-
 mia in quibus simplicia parum pro-
 sunt, & cum complexa fuerint

admirabiles valdè reddunt effectus. Hæc aut opinio Platoni non placuit, q̄ omnia inferiora dicit esse Ideata à superioribus ideis quas separatas et miræ potentie esse dicebat. Illæ enim sunt quæ generant quidquid generatur, ut asserit. Dicit autem quod ea, quæ separatorum maiorem accipiunt similitudinem & in quibus separata minus immerguntur materie, esse virtutes mirabiles in operatione simili operationi ideæ separata. Operationem ideæ separata esse dicit operari trāsmutando & alterando materiā generabilium & corruptibilium. In quibus ergo rebus minus mergitur ideæ materie, in his adhuc postquam incorporata est, mirabiles res operari non cessat, & sic dicit esse in lapidibus pretiosis, & in alijs multis rebus naturalibus. Probationem autem huiusmodi sententiæ non quidem ex

Pla-

Platone, sed ex Platonice sicut ab Apulegio & quibusdam alijs collegimus, dicentium quod subiecto mortalium rerum & defuncto hoc quidem quod immortale est, in rebus mirabilia operari non cessat. Dicunt etiam isti, quod si operationes ista elementis attribuerentur, sicut quidam dixerunt pythagorici, aut elementorum complexioni, quod tunc sicut complexio est unica, ita operatio lapidis esset una. Nunc autem multas videmus. Adhuc autem siue qualitas elementaliter operetur per se, siue in complexione non operantur qualitates elementales, nisi transmutando materiam, quae afficiunt: nulla autem tali transmutatione facta substantiae, videntur operari lapides pretiosi, propter quod etiam alicuius separati principij videtur esse operatio istorum. Hec igitur est opinio Platoniorum. Hermes autem & quidam sequaces eius

E 4 dorum

dorum plurimi multa de vniuersali virtute differentes dicebant, omnium inferiorum virtutes esse in stellis & imaginibus calorū. Omnes autem virtutes infundi in inferioribus omnibus ꝑ circulum alaur, quoniam primum circulum imaginum celestium esse dicebant, has autem virtutes descendere in res natura nobiliter & ignobiliter. Nobiliter autem, quod quādo materia recipiētes has virtutes fuerint superioribus magis similes in lumine & perspicuitate Ignobiliter autem, quando materia fuerint confusa & feculentē in quam quasi opprimitur virtus celestis. Hanc igitur causam isti dicūt, quoniam lapides pretiosi ꝑ alijs habent mirabiles virtutes, quia videlicet in substātia magis simulantur superioribus & in lumine & perspicuitate, propter quod à quibusdam eorum, stelle elementales esse dicuntur
lapi-

lapides pretiosi. In superioribus enim
 ut inquit quasi quatuor colores in
 ueniuntur, qui etiam frequentiores
 sunt in lapidibus pretiosis. Quorum
 unus est orbis non stellati, qui ab om-
 nibus dicitur Saphirus, & hunc colo-
 rem primo habet saphirus & deno-
 minat, participant autem ipsam po-
 sterius alij quidem lapides. Secundus
 autem est qui est plurimum stellarum,
 & est ille qui vocatur lux candens
 & albescens, & hunc colorem habet
 Dyamas et Berillus et multi aliorum.
 Tertius est qui vocatur ignescens &
 rutilans qui est in sole & marte et in
 quibusdam alijs, & hunc primo qui-
 dem accipit carbunculus, & postea
 palachius sine palus & granatus, &
 quidam alij. Ideoque dicunt carbun-
 culum nobilissimum & uniuersali-
 ter habere, habentem virtutem omni-
 um aliorum lapidum, quia sol
 cuius virtutum similem accipit,

104 DE REBUS METAL.
nobilior est omnibus virtutibus cœle-
stibus, & est sua virtus vniuersalis
dans lucem omnibus cœlestibus &
virtutem. Quartus autem est rubeus
obscurus tam in stellis quam in qui-
busdam alijs lune mansionibus inue-
tus, & hic inuenitur in lapidibus ha-
bentibus obscuras nubes, sicut in Cal-
cidonio, Ametisto et aliquādo in Sma-
ragdo, & in quibusdam alijs. propter
hoc & huiusmodi dicta talem isti in-
duxerunt opinionem. Auicēna au-
tem & quidam alij, sequentes eundē
dixerunt in omnibus naturis quedā
aliquādo apparere prodigia, ex ima-
ginatione superiorum motorum.
Contendit enim hic phylosophos intel-
ligentias que mouēt orbis nequaquā
posse intēdere particularem motum
hunc vel illum, nisi per apprehensio-
nem aliquam particularium: & hęc
apprehensionem dicit imaginationem
equiuocare seu equiuoce vocari ad
imagi-

imaginem, qua pars est anima sensibilibus in animalibus. Practicè autem omnia que fiunt, ut inq̄t, præexistunt in cōceptionibus motorum stellarum & orbium. Adhuc autem talem inquit esse obœdientiam totius materiae generabilium ad motorem qualis est obœdientia nostri corporis ad nostras animas. Nos autē in nobis sentimus quod ad quacunque formam concepimus mouetur corpus nostrum debilitate vel horrendo vel fugiendo. Sic igitur dicit frequēter diuersa, concipere animas cœlestium, et tūc materiam moueri per obœdientiam, ad illud ex hoc esse quod diuersas virtutes generata accipiunt, que nos complexionales vocamus, & maxime lapides in quibus est commistio, prima facilius mota ad imaginationem huiusmodi quam alia, in quibus est maior diuersitas propter animæ opera que infunduntur illi. Hec igitur di-

Eta

*Et sunt ab Auicenna, & sequētibz
eum, ut videtur, accipi in quibusdā
dictis suis que de magicis & alchimi-
cis composuit.*

De improbatione dictarū
opinionum.

Cap. 3.

Dicta verò Alexandri peripa-
tici conueniētia ideo nō sunt,
quia scimus quod licet quod-
libet calidum simplex & calidum
commistum diuersas habet operatio-
nes, tamen conueniūt in genere con-
gregandi videlicet homogenea & e-
therogenea. Idem autem dicimus de
frigido, humido, & sicco. Operationes
autē lapidū nec in genere, nec in spe-
cie cōueniūt, cū simplicium operatione,
sed magis prodigiosa et mirabiles esse
videntur. Adhuc autem male dictū
est nihil dirigere & informare qua-
litates

litates elementorum, nisi ipsam mi-
stionem & complexionem. Sic, enim
non oportet esse species & forma alia
nisi alia nisi complexio quod falsum
esse ostensum est, & ostendetur à no-
bis in libro de anima & in phyloso-
phia prima: propter virtutes enim
lapidum non complexionales nec ele-
mentales, præ omnibus magici vtun-
tur lapidibus pretiosis tam in annu-
lis quam in ceteris imaginibus quo-
rum effectus est mirabilis: propter
hoc autem & huiusmodi falsificatur
dictum Alexandri. Quod autem
dicit Plato de ideis, à multis incon-
uenienter dictum esse ostensum est,
& nos de hoc alibi disputabimus, quia
negotium de ideis maioris est egens
inquisitionis, quàm sit ppositum negotiū
in quo sumus. Sed licet hic suppona-
tur, nō esse ideas alias formates gene-
ratiua, neq; aliqd immortalū in cor-
porib; mortalib; et corruptibilib; quia

corruptis his, nil manet eorum, quae
 sunt in ipsis. nec est resolutio cōmisto-
 rum in elementa & ideas, sed poti-
 us solum in elementa ex quibus com-
 ponuntur. Si ponerentur autem esse
 huiusmodi ideae inutiles essent, eò q̄
 non proportionarentur materiae nec
 contingerēt eam, nec trāsmutarent.
 Omnia enim talia videntur esse in
 materia ipsa & non separari ab ea.
 Per hoc igitur & his similia dictum
 Platonis improbat, omnibus ta-
 mem antiquis probalius dicit Her-
 mes de causa virtutis lapidum, quia
 scimus pro constanti omnium inferio-
 rum virtutes à superioribus descen-
 dere. Superiora enim substantia, &
 lumine, & situ & motu & figura in-
 fluunt inferioribus omnes nobiles vir-
 tutes quae sunt in ipsis: tamen hoc di-
 ctum imperfectum est in physicis, li-
 cet forte in astronomicis esset suffici-
 ens, quae in physicis dicitur causa quae
 est

est in materia operans: talis autem est elementalís, aut qualitates elementorum prout sunt in commisto vel forma substantialis tales complexiones. cōsequēs Docet enim Ptolomeus in libro, q̄ Alarba dicitur, affectus stellarū ideo esse diuersos & incertos, q̄a in inferioribus in fluxu proueniūt ad ipsa per aliud, & per accidens. Per aliud quidem quia per virtutes elementales quæ informant. Per accidens autem, quoniam non perueniūt ad inferiora, nisi per esse vniuersale quod inconfusum & incertarum dispositionum est, eò quòd aliquando materia est receptibilis virtutis cœlestis, aliquando nequaquam, & aliquando recipit eam secundum parum, aliquando secundum multum: & hoc ignorantes multi qui diuināt, in astris sēpē mentiuntur, & abominabilem suis mendacijs faciunt scientiam, cum sit bona & utilis val

de. Quae autem Avicenna de prodigijs dicit, prodigiosa esse videntur. Non enim imaginatio potest aliquo modo intelligentijs celestibus conuenire, nisi enim sunt conceptiones tales in eis, quae motu caeli & elementatibus non explicentur eò quòd nihil est inordinatum in eis, hoc autem alibi ostendetur, quia multa oportet permutari: sed haec conuenienter deberent ostendi. Sed hoc sufficit quod in physicis & in caelo & mundo perfectè de talibus dictum est quantum permisit consideratio physica. Intellectus enim practici sunt, & per se formales ad opus naturae, quos caelestis motus explicat sicut instrumentum. Nec unquam conceptio aliqua est in motore, nisi talis. Unde autem est quod in tendit hunc vel illum in parte dictum est in caelo & mundo sufficienter, aut in prima physica habet determinari.

De vera causa virtutis lapidi
pretiosorum.
Capit. 4.

Refutatis igitur omnibus his,
dicimus cum Constantino &
alijs quibusdam, quod virtus
lapidis causatur ab ipsa lapidis spe-
cie forma substantiali. Sunt autem
quaedam, virtutes mistorum miscibi-
lia habentes pro causa, quaedam au-
tem ipsam speciem. Et hoc clarius vi-
detur in his quae melius alijs specifica-
ta et formata sunt, sicut est homo qui
operatione, qua homo est, habet intel-
ligere, quae ex nullo causatur com-
plexionante, Idem autem est in bru-
tis et in vegetabilibus sicut probatur
in ethicis, ita quod omnis rei propria
est operatio et proprium bonum secundum
speciem, qua formatur et perficitur in
esse naturali. Huiusmodi autem
speciem

speciei instrumenta sunt omnia complexionantia, eò quòd ipsa continet omnia, & ipsa non existente corrumpitur & dissoluitur complexionatū. Forma enim continet materiā sicut diuinum & optimum illius, & non cōtinetur ab ipsa, nec desideratur materia in natura, q̄a sui non indiget nisi ad esse inuidui, & non ad esse diuinum. Hæc autem in libro de intellectu & intelligibili, & in prima phylosophia clarius elucidabuntur. Forma igitur ista inter duo est hæc, cœlestes virtutes à quibus datur, & super materiam complexionatam, cui infunditur. Si ergo in se consideretur, ipsa est essentia simplex unius tantū operatiua, quodcunq; est illud, quod unius est tantum efficere unū, & ab unico est unicum, sicut tradit tota vniuersitas phylosophorum. Si autem hæc forma consideretur ut est virtutibus cœlestibus primo multiplicatis

catis per superiores & inferiores, & omnes imagines, et circulos, quos duodecim signa cum stellis suis distribuunt super horizontem rei illius cui, infunditur forma, et secundo secundum quod ad eam operantem sunt virtutes elementales erit ipsa forma multiplex valde, secundum potentias naturales suas, quæ circumstant essentiam suam simplicem, & sic multorum efficientium erit effectiva, licet forte unicam habeat propriam operationem. Non enim potest dici virtutes causarum, per aliquid non manere in effectibus. Et hoc est quod ferè omnis res nõ ad unicam tantum sed ad multa valet, quando suæ sciuntur operationes. Comparata verò ad illud cuius est forma hoc est ad materiam, est potentior et impotentior, secundum quod benè dicit Hermes. & de hac causa lapides eiusdem speciei inveniuntur potentiores & minus potentes

in effectibus suis. Fortè etiam inueni-
 untur aliqui nullum omnino species
 habere effectum propter confusione
 materiae, sicut homo nullam habet o-
 perationem humanam secundum
 quod est homo, licet enim species se-
 cundum rationem non participatur
 secundum magis & minus, secundum
 tamen esse & principium actionum
 secundum magis & minus inesse vi-
 demus speciem fere omnibus rebus.
 Et ideo in his quae speciem consequun-
 tur virtutibus inueniuntur efficatio-
 res vel minus efficaces, vel omnino
 impossibiles ad operationes quae fiunt
 per virtutes, speciem secundum natu-
 ram consequentes. Et ad memoriam
 huc reuacandum, quae in .ij. meth.
 diximus: lapidum species ad indiu-
 dua quomodo esse mortalia, si-
 cut & homines, & extra loca genera-
 tionis suae diu contenti corumpuntur,
 & non nisi equiuocè retinent nomen
 speci

speciei, licet in figura et colore eorum
hoc non nisi per longissimum tempus
possit deprehendi. Et sicut in anima
lium factura & in complexione ali-
quando tanta est discrasia, quod ani-
mam hominis non attingit, sed solum
qualemcunque hominis figuram.
Ita etiam est in lapidum generatiōe,
aut propter inordinationem mate-
ria, aut propter vehementissimas vir-
tutes celestium in contrarium mo-
uentes, sicut diximus in secundo no-
stro physycorum. Hec igitur &
tanta de virtutibus lapi-
dum dicta sunt in com-
muni. &c.

TRAC-

DE REBS METAL. 117
TRACTATUS SE-
CVNDVS LIBRI SECVNDI
de lapidibus nominatis
& eorum virtutibus.

De lapidibus incipientibus
ab A. Cap. I.

Supponamus autem nomina pra-
cipuorum lapidum, & virtutes
secundum quod ad nos aut per
experimentum, aut ex scripturis au-
torum deuenierunt. Non autem
omnia quae de ijs dicuntur referemus,
eo quod ad scientiam non prodest.
Scientia enim naturalis non est simpli-
citer naturra accipere, sed in rebus
naturalibus inquirere causas. Ut
autem in latina lingua competentius
ordo seruetur, secundum ordinem
alphabeti prosequamur nomina la-
pidum, & virtutes eorum, eo modo,
quo

que mos est medicis describere simplices medicinas. In primo capitulo ergo ab. a. incipientes, nouem famosi apud phylosophos inueniuntur lapides, Abeston videlicet Absinthus, Agathes, Alabandina, Aleeter us Amadinus, Amethystus & andi r = manta.

Abeston autem coloris est ferrei, qui secundum plurimum in Arabia inuenitur, cuius virtus mirabilis narratur, & in templis deorum est manifesta, eò quòd semel accensus vix unquam poterit exstingui, eò quòd naturam habet lanuginis quæ vocatur pluma salamandre cum modico unctuosò pingui, inseparabili ab ipso & illud fouet ignem accensum in ipso.

Adamas autem, sicut superius fecimus mentionē, lapis est durissimus, parum cristallo obscurior, coloris tamen lucidi fulgentis, adeò solidus, vò
neque

neque igne, neque ferro mollescat, vel solvatur. Solvitur tamen & mollescit sanguine & carne hirci, precipue si hircus aliquandiu ante biberit vinum et petroselinum, vel silermotanum comederit, quia talis hirci sanguis etiam ad frangendum lapidem in vesica valet, infirmis de calculo. Solvitur etiam lapis iste, quod marabilius videtur, plumbo, propter multum argentum vinum quod est in ipso. Hic autem lapis penetrat ferrum & ceteras gemmas omnes, praeter chalybem, in quo retinetur. Non trahit autem ferrum, eo quod sit proprius locus generationis eius ut quidam medose dixerunt. Maior autem quantitas istius lapidis ad hoc inuenta est magnitudo anellana. Nascitur autem in Arabia, & Cipro, secundum plurimum, sed Ciprius est magis mollis & obscurus. Et quod mirabile videtur multis, hic lapis quando Magneti suppo-

supponitur, ligat Magnetem & non
permittit ipsum ferrū trahere. Ma-
ior autem virtus eius est in auro vel
argēto velc balybe. Dicūtq; magi qd
lacerto sinistro alligatus valet cōtra
hostes & insaniam, & indomitas be-
stias, & feros homines, & contra, ur-
gia & rixas, et contra venena, & in-
cursus phātasmatum, et incuborum.
Hunc autem lapidem Dyamantem
etiam quidam vocant, etiam qdam
ferrum attrahere mentiuntur.

Absinthus est, de genere gemmarū
coloris nigri rubeis virgulis, et aliquā
do guttulis. Huius autē virtus vide-
tur esse imitās Abestoni, Absinthus
enim permanet calidus per septē
dies vel amplius, propter eandē caus-
sam q̄ dicta est de Abestino lapide.

Agathes autē lapis est niger cū albis
venis, et quodā modo istius speciei la-
pidis inuenitur, et alius modū eiusdē
speciei,

speciei, q̄ est similis Corallo. Et tertium genus quod secundum plurimum in Cretra Insula nascitur, q̄ habet in nigro, venas croceas. Et quarum genus indicum est varium, quasi sanguineis guttis respersum. Et primum quidem genus aptum est ad formas que lapidibus insculpuntur, propter quod plurimi lapides habentes capita regum insculpta nigri sunt: & cum iacet ad caput dormientis, fertur ostendere multa simulacra somniorum. Tertium autem genus, quod Creticum est, facit, ut, ait Auice, vincere pericula & vires confert corporibus, gratum & placentem facit, ut dicit Euax rex Arabum, & persuasorem, & coloris boni facit hominem, et faciendum, & movit eum contra adversam. Genus autem Indicum visum fouet, & valet contra sitim & venenum: cum autem accenditur odoriferum est valde.

Alabandina à loco, in quo secundum plurimum generatur, sic vocatur, hoc ab Epheso quæ labandia vocatur alio nomine: est autem ruborem habens fulgentem, & est lapis clarus ferè ut Sardinus.

Alectorius est gemma, quæ vocatur lapis gelli, & est albus nitens cristallo obscuro similis. Extrahitur autem ex ventriculo gallinacii postquam fuerit ultra quartum annum, & qui dam dicunt quod post nonum extrahitur, & est melior qui extrahitur gallo decrepito. Maxima autem huius quantitas, est inuenta accedere ad quantitatem fabæ. Virtus autem eius est excitare venerem, gratum, & constantem victorem, & discretum facere, oratoriam tribuit facultatem, amicos conciliat, & tentus sub lingua sitim exstinguit vel reprimat, & hoc ultimum expertum est.

Amandinus verò gemma est coloris

F

loris

loris varij, dicit autem Euates, quod venenum omne aut exstinguit aut reprimat, & vincere facit aduersarios, et pphetiam, et interpretationē somniorum facit intelligi, et etiam enigmatum.

Ametistus est gemma multum communis & nota, coloris purpurei & transparentie aliquantulum obscura: & inueniuntur in ista specie multa differentie, sed quinque sunt magis notae per differentias obscuritatis omnes acceptae: nascitur autem in hac specie in India est autem melior ad sculpendum, eò quod alijs est minus durus. Operatur autem contra ebrietatem, ut dicit Aron, & facit vigilem, & malas reprimat cogitationes, et bonum in scibilibus confert intellectum.

Andromanta lapis est coloris argentei, qui secundum plurimum in mari rubro nascitur, & est aut quadratus

dratus ut tessera, et durus sicut Adamas. Virtutem habet contra furorē & faciliē animi contationem, & tristitiam & grauitem.

De incipiētibus à littera B.

Capit. 2.

B *Alagus quī & Palacius dicitur, est gemma coloris rubei, valdè lucide materie & substantiæ valdè transparentis, & dicitur femina Carbunculi, habens debilem colorem, & virtutes eius remissas, sicut femina, se habet ad mare: & quidam dicunt quod est domus eius, & ideo palatium Carbūculi vocatur. Generatur enim frequenter Carbunculus in loco isto, et iam visum est hoc nostro tempore, quod in lapide vno exterior pars fuit Balagius, & interior Carbunculus, propter quod Aristotel. hunc lapidem dicit esse de genere Carbunculi.*

F 2

Dicunt

Dicunt etiam quidam quod lapis, qui vocatur Borax a quo dā busone dicitur sic, quod in capite ipsum portat, & est duorum generum: unum album, aliquantulum fuscum, aliud nigrum, quod si vino palpitanti busone extrahitur, in medio habet oculū quasi ceruleum, de quo dicunt quod glutitus sordes purgat in testinorum & superfluitates. & temporibus nostris extractus est de busone paruus viridis. Aliquos etiam vidimus busones habentes in se depictos qui de hoc genere dicebātur, vulgariter autem Crapodina dicuntur hi lapides.

Berillus autem est lapis coloris pallidi, lucidi transparentis, & ideo superius diximus quando inuoluitur in eo videtur moueri aqua; secundum plurimum generatur in India, sicut multa aliarum gemmarum. Sunt autem multa genera, & modi in specie lapidis istius, sed melius esse feritur

tur qui magis pallet, & plures habet
guttas, qua videntur in ipso manere.
Fertur autem operari contra pericu-
labostium & contra lites, & redde-
re inuictum. Mittem etiam in mori-
bus dicitur efficere, & ingenium bo-
num dare. Medicorum etiam quidam
dicunt quod valet contra pigritiam,
& epatis dolores, & contra suspiria
& eructationes, & quod valet oculis
humidis. Expertum est enim, quod
quando rotundatum est, oculo solis
opponitur, duritia ignem accendit.
Dicunt etiam Magi quod amorem
in coniugio conciliat inter maritum
& uxorem.

De incipiētibus à litera C.
Capit. 3.

Carbunculus q̄ grace antrax
& à nonnullis rubinus voca-
tur, lapis perlucidissimus &

solidus est, habens se ad alios lapides,
 sicut habet aurum ad cetera metal-
 la: hic plus omnium aliorum lapidū
 virtutes habere dicitur, sicut &
 & superius diximus. Specialis ta-
 mē effectus eius est venenū aëreū, et
 vaporosum fugare, et quādo verē bo-
 nus est, lucet in tenebris sicut carbo,
 & talē vidi ego. Quando aut minus
 bonus est et tamē verus, emicat in te-
 nebris superfusa aqua clara & lim-
 pida in vase, nigro mūdo, polito. Qui
 autem nullo modo lucet in tenebris,
 hic nō habet nobilitatem perfectam.
 Secundū aut plurimum sui inveni-
 tur in Libia, & licet habeat plures
 differentias, ut ait Euax: q̄ dicit eum
 habere undecim species, tamen Ari-
 stote. ut Constan. refert, diciteū habe-
 re tres species, quas supra numeravi-
 mas, scilicet balagium, granatum, &
 rubinum, et q̄ multi mirantur, dicit
 in eis praezellere granatum q̄ tamen
 mino-

minoris valoris apud gemarios estimatur.

Calcedonius aut lapis est pallidus, fuscus aliquantulum obscurus, hic si perforatur et cum virtute lapidis quae Sineris dicitur, collo suspendatur, dicitur, valere contra illusiones antaesticas ex melancholia exortas. Facit etiam convincere causas, et virtutes corporis conseruat, et hoc ultimū est experiū.

Calcafanos lapis est nigri coloris, cuius virtus vocem clarificare dicitur, et raucedini moderari.

Ceraunius lapis esse fertur Crystallo similis, infecto colore caruleo, quae dicitur cadere aliquando de nube cum tonitruo et inuenitur in Germania, et Hispania: sed Hispania est candelae ut ignis, puocat dulces somnos ut dicunt, et ad praelia et causas vincendi et contra periculum tonitrui dicitur operari.

Calidonijs duas habet species:

funus inuenitur, trahuntur aut ambo de ventre hirnudinis. Rufus autem inuolutus panno lineo, vel corio vitulino, & sub sinistra assella gestatus dicitur valere contra insaniam, & antiquos languores et lunaticam passionem. Et Constantinus dicit eum valere contra epilepsiam, predicto modo gestatus; Euax autem refert quod faciendum, gratum, et placentem reddit. Niger autem, ut Ioseph dicit, contra nocuos humores et febres et iras operatur & minas. Et lotus aqua oculos sanat, ad finem etiam inceptum perducit negotij, & inuoluatur folijs celidonia herba dicitur obfuscare visum. Sunt autem hi lapides parui valde, & tales iam videmus per socios nostros de stomacho hirundinum extractos in mense Augusti, tunc enim abstracti magis valere dicuntur, ut frequenter autem semper duo simul in vna hirundine inueniuntur.

Celon-

Colontes lapis est, purpurei coloris, & dicitur in corpore testudinis inueniri, quia quedam sunt maximè testudines habentes domos quæ sunt sicut margarite nitentes. Dicitur autem apud diuinatorem, quod facit eum qui gestat euomere sub lingua, hanc autem virtutem non dicitur habere, nisi cum luna primo est accensa & crescens, & monoydes. Et iterum cū est vigesima nona monoydes in ultimo decrescens, dicitur autem hic lapis ab igne non corrumpi.

Cegolites lapis est in colore & quantitate similis ossi oleuæ. de quo referunt quod est expertum, quod dissolutus in aqua & rasus & sic haustus dissipat lapidem in renibus & vesica.

Corallus lapis est duarum specierum, à mari sicut superius diximus, extractus, & precipue à mari quod est circa Massiliam, una eius species

est rubea, sicut ebur antiquum, alia
 verò alba figuratur ad modum ra-
 musculorum plantarum, de quo ex-
 pertum est, quod valet contra quem-
 libet fluxum sanguinis. Dicitur eti-
 am collo suspensus valere contra epi-
 lepsiam, & contra operationes men-
 struorum, & contra tempestates, ful-
 mina & gradines. Et si puluerisetur
 & super herbas & arbores asperga-
 tur cum aqua, fertur fructus multi-
 plare. Referunt etiam quod principia
 expedit et fines negociorum.

Cornelius autem quem quidam
 cornelium dicunt, lapis est coloris car-
 nei hoc est rubei, abscinditur sicut lo-
 tura carnis, hic apud Rhenum flumē
 inuenitur frequentissime, et est val-
 de rubeum habens fere colorem sicut
 minium, & quando politur multum
 micat. Expertum autē est quod con-
 stringit sanguinem, & precipue men-
 struorum et hemorrhoidarum, fertur
 etiam iras mitigare.

Cry-

Chryſopaffus lapis ab India veniēs,
 & raro inuenitur, propter & quod
 carus aſtimatur. In colore etiam eſt
 quaſi ſit ex ſucco piri coagulatus. ha-
 bens auri guttas intrinſecas, propter
 quas & tale nomen accipit, et Chry-
 ſos aurum ſonat in græco, & multam
 ſimilitudinem habet cū Chryſolito.

Chryſolitus lapis eſt in colore habēs
 tenuē viriditatem lucidam, in qua
 ad oculum ſolis micat ſicut ſtella au-
 rea, & non eſt rarus, dicitur autem
 venire de Ethiopia. Expertum autē
 eſt quod ſpiritualia cōfortat, propter
 qđ tritus aſthmaticis datur. Fertur
 etiam quod perforatus & ſetis aſini
 in foramine repletus & brachio liga-
 tus ſiniſtro, fugat terrores & melan-
 cholicas paſſiones, & hoc dicitur in
 phyſicis legaturis, & in auro etiam
 poſitus, & geſtans fugat fantaſma-
 ta, ut dicunt, ſtulticiam etiā repelle-
 re, et ſapientiā conferre perhibetur.

Cristalus lapis est, qui aliquando fit vi frigoris, ut dicit Aristot. aliquando autem in terra, sicut sæpe experti sumus in Germania, ubi multi inueniuntur, uterque autem modus generationis facile ex superioribus erit manifestus. Hic frigidus oculo oppositus solis ignem excutit, sed si calidus sit, hoc perficere non potes, cuius rationem dedimus in libro de causis proprietatum elementorum & planetarum. Dicitur etiam sitim restringere sub lingua positus, & expertum est quod tritus cum melle mistus receptus à mulieribus replet ubera lacte.

Crisolitus gemma est coloris aurei, & in horis matutinis visu pulcherrimus est. In alijs autem horis dissimilis, ab igne autem corrumpitur et fugatur, ut quidam dicunt inflammatur, et ideo timere ignem dicitur. Dicunt autem quidam quod aliud est genus istius lapidis, quod est lapidis

dis ignobilis substantie incorporati,
 & hoc non est verum, sed hoc est
 marchasita aurea que medium quo
 dammodo est inter metalla, & lapi-
 des, sicut nos in sequentibus ostende-
 mus. Dicitur autem tertium genus
 istius lapidis esse colore mediū inter
 ceruleum & rubeum, vniuersaliter
 autem dicitur hic lapis tritus scabi-
 em curare, & vlcera. In manu gesta
 tus calorem febris mitigare habet.

Crisopagion gemma est ab ethio-
 pia veniens, hic dicitur lucere in tene-
 bris & euanescere à lumine superue-
 niente, ita quod non retinet nisi colo-
 rem hebetem obscuro & quasi subie-
 cti colore operti, auri & sit in ipso se-
 cundum diuersitatem luminis & te-
 nebrarum reciprocatio coloris non
 determinati, velut in quercu putre-
 facta & noctiluca. De omnibus autē
 his in lib. de anima dabimus ratio-
 nem perfectam & veram.

De nominibus lapidum à quarta littera quæ est D. incipientium.

Cap. 4.

Fertur autem quidam lapis, Demonis vocari lapis bicolor, ut arcus demonis qui Iris vocatur. Et conferre hunc dicunt febricitantibus, & venenosa pellerere, et tumtum, & victorum reddere. Est autem demō dictum quod grece intellectus vel stellam claram, scintillantem, sonat.

Dyacodos autem lapis pallidus dicitur esse, aliquantulum Berillo similis, dicitur autem in tantum fantasmata excitare, quod magi maxime hoc utuntur: tamen applicatus defuncto in tantum vires amittit quod mortem horrere perhibeatur. Horum autem ratio qua potest haberi

exlibris magorum Hermetis et Pto-
lomei, Thebith Bēcherath habetur
de quibus nō est præsens intentio.

Dionysia lapis est niger ut ferrū
intermicans rubeis guttis & spiras
vinum, & de odore ipsius, vini fuga-
tur ebrietas, quod mirabile multis
apparet. Caussa autem, quia vinum
non odore sed vapore opilando indu-
cit debilem ebrietatem, lapidis autē
odor simplex apertius est & ex-
pulsivus vaporis vini.

Dracones autem lapis est, à capi-
te draconis extractus, & fertur ab
oriente ubi sunt dracones magni. Est
autem virtus efficax eius sicut & Bo-
racis, quādo de vino dracone adhuc
palpitante extrahitur. Insiatiatur au-
tem, draconibus dormientibus, &
subito scisso capite draconis adhuc
palpitante euellunt lapidem. Anima
enim actus multa cōfert his etiā sup-
fluitantibus que generantur in anima
libus.

136 DE REBUS METAL-
libus, & mortis corruptio alterat ea
quando naturali morte corruptis hu-
moribus moriuntur, vel quando mor-
tua & corrupta occisa iacuerunt. Ego
autem in partibus Alamanie in Sue-
uia vidi lapidem super quem conue-
nerant plusquam quingenti serpentes
inter montes in quodam prato, & cum
transitum faceret ibidem dominus
terrae, sui milites euaginati gladijs
sciderunt serpentes in multa frustra,
in fundo tamen quidam magnus ser-
pens iacuit in multas partes scissus,
& sub capite serpentis inuentus est
lapis niger formatus ut pyramis ab-
scissa, non perlucidus in circuitu colo-
re pallido, pulcherrimum habens de-
scriptum serpente. Et hunc lapidem, mihi
ab uxore illius nobilis presentatum cum
capite serpentis eiusdem ego habui.
Dicitur autem venenum fugare, pre-
cipue que sunt ex incessibus venena-
torum animalium, victores etiam
dicunt efficere.

De incipientibus à litera E.
Capit. 2.

Ethites gemmarum optima est coloris punicei, & vocatur à quibusdā Aquileus, ab alijs & Erodialis, eò quòd aquile hunc aliquādo ad nidum suum iuxta oua collocantes, eundem sicut grus inter duo oua que facit lapidem collocari. Iam enim experti sumus ad sensum in Colonia, ubi grues fetus fecerunt multis in annis in quodam horto. Inuenitur autem Ethites secundum Pliniū sui generis iuxta litora oceani, ubi etiam genus est Herodiorum qui sunt Herodes auium, dicitur aut in Persia aliquando inueniri. Est autem modus eius quod in se continet alium lapidem, qui in ipso sonat quāds manu mouetur, et quassatur. Fertur autem quod suspensus sinistro la certo confert pregnantibus, impedit abor

aborsum, & periculum parturitio-
 nis mitigat. Et aiunt quidam quod
 caducorum hominum prohibet fre-
 quentem casum. Et quod his mirabi-
 lius est, tradunt Chaldei quod si de
 ministratiōe veneni, cibus aliquis su-
 spectus fuerit, positus in cibo prohibet
 ne possit glutiri cibus ille, & si lapis
 subtrahitur mox deglutitur. Quare
 autem aquile hunc lapidem nido suo
 imponant non satis scitur. Experti
 enim sumus grues non obseruare cu-
 ius generis lapidem inter oua sua po-
 nant, sed ponunt modo unum, & in
 alio anno unum alium. Dicunt au-
 tem quidam quod faciūt hoc ad mit-
 tigandum calorem ouorum vel cor-
 poris aquile ne oua nimis calefiant:
 & hoc est probabile. Quidam tamē
 dicunt aliquid conferre ad eorum
 formationem & viuificationē. Quod
 autem quidam dicunt quod lapis
 ab his auibus interponitur ouis, ne
 fran-

frangantur, omnino falsum est, quia citius ad lapidem quam ad se ipsa collisa frangerentur. Aunt etiam quidam quod si aliquis suspectus habetur, de ministracione veneni quod si in cibo eius quocunque lapis immittitur, statim ad cibum strangulatur & quando subtrahitur glutit cibum si est reus, & si est innocens glutit cibum in quo lapis missus est.

Eliotraphia lapis est viridis, ferè Smarogdo similis, respersus sanguine is guttis, hūc eliotraphiā dicunt esse: vocatur Magis, & gemma Babilonica, quasi vngatur succo herbe eiusdē nominis & in vas aqua plenum remissus facit sanguinem solem videri, sicut si pateretur eclipsim. Cuius causa est quia totam aquam ebullire facit in nebulam que in spissando aërem impedit solem videri, nisi quasi in rubore & spissa nube rorando: post modum autem descendit illa nebula

rara-

rorādo sicut per guttas pluuię. Oportet autem quod quodam carmine sacratus sit, & quibusdam characteribus mistus, & sit tūc haruspices presentes sint diuinādo quādam predicūt, propter quod templorum pontifices isto lapide utebātur. & maxime in festis ydolorum. Dicitur autem reddere hominem bonę fama & incolumen, & longē vitę, & contra fluxum sanguinis & venena valere. Dicitur etiam quod vnctus herba sui nominis ut prediximus visum fallit in tantum, ut hominem prohibeat videri. Inuenitur autem sępē in Ethiopia, Cipro & India.

Ematites lapis est inuentus in Africa, & in Ethiopia & Arabia, ferruginei coloris, habens venas sanguineas. Virtus autem eius est valdē stiptica, propter quod expertum est quod valet cōtra fluxum vesicę, ventris, & menstruorum, quando contritus

tritum in aqua mistum bibitur, sanat etiam fluxum salivæ sanguineæ, vino etiam permixtum, pulvis eius sanat ulcera, & vulnera, & carnem etiã superfluam in vulneribus natam corrodit. Et visus hebetudinem ex humida causa confortat & sanat, & temperat asperitatem palpebrarum.

Etyndros lapis, est Cristallo in colore similis, qui perpetuis guttis distillat, quæ febricitantibus valere dicuntur, & tamen lapis non minoratur nec corrumpitur. Causa autem huius est perfecta quia ex substantia lapidis ista gutta nequaquam distillat: sed propter nimiam frigiditatem, aërem se tangentem continuè mutat in aquam. sicut faciunt duri lapides, & polii post resolutionem frigoris.

Epistrites lapis est natus in mari, rutilans & rubicundus, in cantionibus autem ex physis ligaturis dicitur, quod ante cor gestatus tutum hominem

minem seruat, compescit sedetiones, & compescere etiā dicitur locustas, & volucres, & steriles, nebulas, & grandinem, & tempestates à fructibus terræ compescere fertur. Expertum etiam est quod oppositus oculo solis ignem et radios igneos emittit.

Dicitur etiam quod si hic lapis in aquam feruentem proyiciatur cessat ebullitio eius, & postmodū frigescit. Causa autem huius alia esse non potest, nisi quod pro certo frigidissimus est, & motus à calore bulientis aquæ frigiditas suæ cōplexiōis agere incipit.

Exacolithus autem lapis esse dicitur vatrus et dissolutiuus, ut dicunt periti medicorum, propter quod vino permistus & potatus dicitur cōtra cholericam & Iliacam valere passiones.

Exacontalitus autē lapis est sexaginta coloribus distinctus, parue quantitatis valdè q. frequentius in Libia inuenitur, et apud Trogloditas, et no

et nervis valdè, propter quod etiam oculos hominis dicitur efficere tremulos.

De incipientibus à littera F.

Capit. 6.

Falcones quod alio nomine Arsenicū vocatur, & à vulgo auripigmentum, idem significat. Est autem de genere lapidum Curinum & rebeum quem lapidē unum de spiritibus vocant alchimici, habet autem naturam sulphuris in calefaciendo & desiccando, & cum calcinatur, per ignem nigrum efficitur, et statim sublimatiōe efficitur albissimum. Et si iterum calcinetur iterū efficitur nigrum, & iterata calcinatione efficitur albissimum, & cum hoc ter vel quater iteratur in ipso tantum efficitur adustiuū, quod ari compostū statim facit foramina per ipsum, et exurit vehemēter omnia metalla
pra-

144 DE REBUS METAL.
præter aurum solum, appositum autem ari ipsum in albū colorem transmutat, propter quod falsarij utuntur ipso quando æs volunt facere simile argento, quia magnum in hoc habet effectum.

Ferunt etiam gemmarij quod gemma qua vocatur Filacterium eadē sit cum Chrysolito & eiusdem virtutis.

De incipientibus à litera G. Cap- 7.

GAgates est Catabre, quem quidem lapidem de genere gemmarum ego reputo. Inuenitur autem in Libia & Britannia iuxta litus maris, & abundanter inuenitur in mari quod attingit aquilonem partem teutonia. Etiam in anglia frequenter inuenitur, & est duplicis coloris, nigri videlicet et crocei.

ei, sed croceum est perlucidum fere,
sicut Topasion, Inuenitur etiam glau-
cū et declinās ad pallidū coniunctū
cum citrino colore. Confricatū au-
tem trahit paleas, et incensum ardet
sicut tibus. Dicitur autem quod con-
fert hydropicis, & fluidos firmat den-
tes, ut aiunt. De expertis autem, est
quod lotum cum aqua, & per suffu-
migationem mulieribus inferius sup-
positum, prouocat menstrua. Fertur
etiam quod fugat serpentes, & va-
let etiam contra stomachi et ventris
subuersionem, et contra fantasmata,
melancholica quae quida demones vo-
cant. Aiunt autem de expertis esse,
quod si colatura & eius lotura cum
rasura detur virgini bibita quod re-
tinebit eam quod non mingit, si autē
non est virgo statim mingit. & sic de-
bet probari an aliqua sit virgo. Di-
cunt etiam valere contra laborem
parturientis.

G Gaga-

Gagatronica est lapis diuersi coloris sicut pellis Capreoli, Cuius virtutem Anicēna dicit esse quod victores reddat se gestātes. Expertum autem dicūtesse in Alchide principe quodā, q̄ quotiens hūc lapidē secum habuit, semp̄ vicit in terra et mari, quoties autē caruit fertur hostib. succubuisse.

Gelosia dicitur esse lapis habens figuram grandinis, & colorem, duricia Adamantis similis. Et tanta fertur hūc esse frigiditatis, ut ab igne vix vel nunq̄ calefieri possit. Cuius causa est nimia pororum constrictio, nō permitens inde ignem ingredi. Atq̄ etiam hunc iram & luxoriam et ceteras huiusmodi calidas passionēs, et desiderii, mitigare.

Galaricides, quam quidam Galactidē vocant, lapis est similis cineri, & secūdum plurimum inuenitur in Nilo, & Acoleo fluminis: hic tritus dat saporem lactis, & succus eius in

ore clausus turbat mentem. Dicitur
 etiam in libro de ligaturis physicis, q̄
 alligatus collo replet ubera lacte, &
 alligatus femori facit faciles partus.
 Auunt etiam pastores Aegypti quod
 si vespere conritus cum sale mista
 aqua ouile circūspargatur, ubera ouiu
 um replentur lacte, et fugatur ab eis
 scabies: generaliter etiam dicitur cō-
 tra scabiem valere.

Gerachides lapis est, ut fertur, ni-
 gri coloris, probatur autem veritas
 huius lapidis sic, quod gestans lapidē
 totum corpus suum unctum melle,
 muscis & vespis exponit, & si inta-
 ctus manet ab eis lapis est verus, &
 si deponat lapidem statim musca &
 vespa semp in mel cadunt & sugunt.
 Auunt autem quod in ore portatus
 facit benè indicare opiniones & cogi-
 tationes. Fertur etiā q̄ gestantem sē
 hominē amabilē et gratiosū reddit.
 Gecolus lapis est ut fertur, Ori-
 G 2 entis

entis ossis oliuae similis. Cuius virtutem esse dicunt, quod tritus & cum aqua haustus lapidem frangit, & educit de vesica & renibus.

Granatus sicut Constantinus, Aristotel. refert, dicere de genere est Carbunculi. Est autem lapis rubeus & perlucidus, in colore similis balaustris, qui sunt flures malorum Granatorum. Est autem rubeus aliquantum obscurior quam Carbunculus, & cum substernitur ei niger color in sigillis, tunc magis rutilat, & inuenitur in hoc genere quidam modus qui inter ruborem aspersum habet violaceum colorem, propter quod hoc genus violaceum dicitur, et est pretiosior omnibus alijs Granatis. Dicitur autem letificare cor, & pellere tristitiam, & secundum Aristot. est calidus & siccus. Et quod quidem dicunt hunc esse de genere hyacinthi, est falsum. Inuenitur autem hic lapis secundum plurimum

*mum eius in Ethiopia, & aliquoties
iuxta Tirum inter arenas maris.*

De incipientibus ab I. lit-
tera. Caput. 8.

Iaspis est lapis multorum colo-
rum, & habet species decem, me-
lior tamen est viridis, translucēs
rubeas habens venas, & in argento
proprie locari habet, & in paribus
multis inuenitur. Expertum enim
est, quod stringit fluxum sanguinis et
monstruorum. Aiunt etiam quod ne-
gat conceptum & iuuat partum, &
quod gestantem se à luxuria prohi-
bet. In magicis etiam legitur quod si
incantatus est reddit gratum & po-
tentem, & tutum, & fugat febres, et
hydropisim.

Iacinti duo sunt genera, a-
quaticus videlicet & Saphirinus:
aquaticus est flauus albescens ac se-
peruium aqua de subflauo perspicit.

150 DE REBUS METAL.
erumpat, & superare contendat, &
hic est vilior, et inuenitur in isto gene-
re aquescens rubens, in quo etiam su-
perat peruietas aqua. Saphyrinus eti-
am est flauus valde perlucidus, qua
si nihil habens aquietatis, & hic est
melior. Et ideo tria nomina habet,
dicitur enim aliquando hyacintho, Sa-
phirinus, in Ethiopia autem secun-
dum plurimum inuenitur. Et qui-
dam dicunt quartum esse quod est
aquaticum caeruleum sicut Thopasion,
& hoc est durrissimum vilissimum
generaliter, qui in se sculpere vix per-
mittat. De expertis a item est quod
est frigidus sicut viridis, & confor-
tat corpora, sicut omne frigidum quod
constringit virtutes corporum. In li-
gaturis autem physicis est usus eius
quod collo suspensus vel digito gesta-
tus tutum reddit peregrinum & gra-
rum hospitibus. & est contra pestife-
ras regiones. Et expertum est quod som-
nans

num prouocat ppter suam frigidam
complexionem. Saphirinus autem
hoc specialiter habere dicitur quod
est virtus eius cōtra toxicū. Aūt eti-
am q̄ cōfert ad diuitias, & natura e
ingenium bonū cōfert & leticiam.

Iena lapis est a bestia que uoca-
tur Hyena, sic dicta, eo quod ex ocu-
lis eius, cum in lapidē vertitur, tolli-
tur, Aūnt tamē antiqui Euax, &
Aron, quod posuit sub lingua cōfert
diuinando prädicere futura.

Iris lapis est Crystallo similis,
& est vt frequentius hexagonus. Di-
cit autem Euax quod ab Arabia ve-
nit, & in mari rubro nascitur. Nos
autem inuenimus maximam co-
piam horum lapidum in montibus
Germanie qui sunt inter Rhenum
flunium, & Treuirensē cui-
tatem, & diuersa quantitates om-
nes sunt hexagoni. In albis autem la-
pidi-

pidibus nati circum positione lapidis cū naturaliter sunt rotundi hexagoni efficiuntur, sicut foramina apum in medio posita hexagona efficiuntur, tamen illa que sunt in extremis, sunt rotunda. Est autem lapis siccissimus quod sua indicat secabilitas maxima. Fit autem ex aqueo sicco quod euadit de materia lapidis & generatur ex rubeo: & quia hoc aqueum est vehementer à sicco apprehensum, siccus & durus est valde, lapis. Cum autem sub tecto soli pars eius immittuntur, & pars in umbra tenetur proijci reflectendo pulcherrimos colores Iridis, super oppositum parietem, vel super aliquod corpus, propter quod Iris vocatur. Cuius causa est superius assignata. Aliud autē simile huic nascitur in gipso, quod etiam perspicuum est in extremis & siccissimum valde, & utuntur eo quidam pro vitro in vitreis.

Isustus (ut fert *Isidorus & Arō*)
 similiter est lapis, in ultimis *Hispa-*
niarum partibus frequentius inuen-
 tus, iuxta *Gades* apud *Herculis* colū-
 nas, in tertio vel secundo climatibus
 ultra *Hispaniam* illam quam modo
Hispaniam vocamus. Est autem la-
 pis filabilis propter viscositatem in eo
 arefactam, & si de ipso vestis fiat nō
 comburitur sed igne purgatur & ni-
 tet: & forte illud est quod pennam
 vocant *Salamandra*, quare hac lanu-
 go quadam est, sicut lanugo lapidis
 humidi. Quare autem nō cremetur
 in meteoris expeditum, est: huius
 speciem quādam dicit esse quendam
 lapidem quem quidam vocant *Car-*
bunculum album, & quidam alij
Calculum albū. Imitatur enim *Car-*
bunculum in hoc, quod fantasmati-
 bus & prestigys resistit: valet etiam
 cōtra dolorem oculorum ex humida
 causa, & reductus in puluerem sa-
 nat scabiē.

Isidor. dicit de lapide Iudaico quod est albus ad modum glandis in quantitate scripturis quibusdam insertus, quasi litteris, quas graci grammas appellant. Iudaicum autem dicit Auzen. hunc quia frequentius in Iudea inuenitur.

De incipientibus à littera
K. Capit. 9.

Kalcabre est idem ut diximus quod Gagates, sed tamen quidam dicunt quod Kalcabra melius est cum tamen nec colore nec virtutibus discrepet ab ipso.

Kakabre autem lapis est similis Crystallo, de quo ferunt quod eloquentiam dat & honorem, & gratiam, et quod valet contra hydrophsim.

Kakaman lapis est frequenter albus in toto, vel in parte. Varius enim est in colore: frequētissimè inuenitur

inmi-

immistus Onychio. Virtus eius autem fertur esse ex imaginibus, et sculpturis quae inueniuntur in ipso, ex sigillis de quibus in sequentibus habebitur tractatus.

De incipiētibus à littera L.
Capit. 10.

L Incuris lapis est, qui fit ex urina lincis & hac animalia dicit Plinius esse Orientis, quae tamen frequenter in Theutonia & Sclauonia inueniuntur abundanter in siluis. Dicit etiam Plinius quod hoc genus animalis urinam suam sub arenis abscondit, quasi inuideat iuamentum, quod est ex lapide. Dicit autem idem Plinius quod est rubens, scintillans ut Carhunculus, praeter hoc quod non lucet de nocte. Inuenitur autem frequētius croceus parū tendēs ad nigredinē. Et est exptū de ipso

G 6 quod

quod fricatus trahit paleas, quod ferè conuenit omni lapidi pretioso. Dicitur etiam valere contra dolorem Stomachi, & icteritiam, & fluxus ventris.

Lippares dicitur esse lapis qui frequentius in Libia inuenitur. Fertur autem lapidis virtus esse mirabilis, omnis enim bestia à venatoribus & canibus infestata currit ad eum & ipsum intuetur quasi patronum. Et, ut aiunt, canes & venatores noscere non possunt bestiam, quamdiu lapidem habent presentem, quod si verum est, mirabile est valde, & absque dubio celesti virtute deputandum, quas Hermes mirabiles esse dicit in lapidibus & etiam in plantis, per quas etiam naturaliter fieri posset, quidquid scientijs magicis si virtutes illæ benè cognoscèrentur.

De

De incipientibus ab M. lit.

tera quæ est. II.

Capit. II.

Magnes siue Magnetes lapis est, ferrugineicoloris qui secundum plurimum in Mari Indico inuenitur, & intantum abundare dicitur quod periculosum est in eo nauigare nauibus quæ ferros clauos habent. Inuenitur etiam in tragonitidis regionibus. Ego vidi inueniri in partibus Theutonia in ea p[ro]uincia quæ Francia Orientalis vocatur, vnum magne quantitatis & maxime efficacie, et fuit valde niger, ac esset ferrum rubiginosum & combustum cum pice. Virtus autem eius est mirabilis in attractione ferri, ita quod virtutem eius transmutat in ferrum, ut illud etiam attrahat, & aliquando multe acus hoc modo suspensæ ad se inuicem videtur.

Etus autem lapis allio non trahit, & si super ponitur ei Adamas iterum non attrahit, ita quod paruum Adamas magnū ligat Magnetē. Inuētus autem est nostris temporibus magnetes qui ab uno angulo traxit ferrū, & ab alio fugauit. & hunc Aristot. ponit aliud genus esse Magnetis.

Narrauit mihi quidam ex nostris socijs curiosus experimentator, quod vidit Fredericum Imperatorem habere Magnetem qui non traxit ferrum, sed ferrum viceuersa traxit lapidem. Aristot. dicit quod est quoddam genus illud Magnetis quod trahit carnes hominis. In magicis autē traditur, quod fantasias mirabiliter cōmonet, principaliter seu precipue, si consecratus obsecratione, & carne Etere sit, sicut docetur in magicis. Ferrunt etiam hūc cum mulsā acceptū, curare Hydropisim. Aūt etiā hunc lapidem capite mulieris dormientis

suppositum statim eam mouere ad
 amplexum mariti sui si casta est: si
 autem est adultera primum timore
 fantasmatum dicitur cadere de le-
 cto. Dicunt etiam quod fures in do-
 mum intrantes positis carbonibus
 in quattuor angulis domus, lapidem
 hunc contritum super spergunt, &
 tunc dormientes in domo ita fantas-
 matibus tenentur quod fugientes e-
 des rilingunt, & tunc fures furan-
 tur quid volunt.

Margarita lapis est in obscuris
 conchilibus inuentus: meliores ab In-
 dia veniunt. Multi autem à Britan-
 nico mari quod nunc anglicum dici-
 tur, & versus Flādiam, & Theuto-
 niam inueniuntur, ita q̄ ego habui in
 ore meo decem in una mensa, qua in
 comedendo ostrea inueni. Iuuenes
 enim concha habent meliores. Qua-
 dam aut ex eis perforati sunt, &
 quedam integri, coloris sunt
 as.

ac si parua lux penetraret in multū album, & ideo nitent cum tamē sint alba. Fertur etiam quod in tonitru quasi abortiendo eas ostrea euomūt, & ideo in flumine inueniūtur, in Mossella & quibusdam Gallia fluuijs inter arenas. Est autem virtus earum experta, ad confortationem spirituum & contra anime deliquium & sincope, valet etiam contra fluxum sanguinis, et contra fluxum lientericum, & contra dyariam.

Medus lapis esse dicitur, qui, à regione Medorum ubi plures inueniuntur, sic vocatur. Sunt autem duae species huius, vnus niger, alter v iridis. Virtutem eius esse dicitur cōtra veterem podagram & oculorum cecitatem & phreneticam: refouere etiam dicitur fessos, & lassos, & debiles. Ferūt autem quod eius qui niger est, si fragmenta in aqua calida resoluta fuerint, & si aliquis illa aqua lauerit

lauert incurrit membrorū exco-
 riationem, & si biberit ex eo peribit vo-
 mendo,

Melochites, quem quidam *Me-*
lonitem vocant, lapis est *Arabicus*,
 grosse viriditatis, sed non transluci-
 dus sicut *Smaragdus*, & est mollis.
 Fertur autem quod virtutem habeat
 custodiendi gestantem se à nocinis
 casibus, & similiter cunabula infan-
 tium.

Memphites lapis est, à ciuitate
Egypti quae *memphis* vocatur, sic di-
 ctus, qui dicitur ut ignis calere virtu-
 te quidem, quod videtur actu hic tri-
 tus & aqua mistus in potu datus vrē
 dis vel secandis, quia inducit insensi-
 bilitatem ne sentiatur cruciatus.

Manesia, quem quidam *Mag-*
nosiam vocāt, lapis est niger, quo fre-
 quenter vtuntur vitrearij, hic lapis
 distillat & fluit in magno & forti ig-
 ne, & alitur, & tunc immistus vitro
 ad

162 DE REBUS METAL.
ad puritatē vitri deducit substātiā.

Marchasita, sine Marchasidavō
quidam dicūt, est lapis in substātia,
& habet multas species, quare colo-
rem accipit cuiuslibet metalli, & sic
dicitur Marchasita argentea & au-
rea, & sic dicitur alijs. Metallum ta-
men quod colorat eum non distillat
ab ipso, sed euaporat in ignem, & sic
relinquitur cinis inutilis, & hic lapis
notus est apud alchimicos, & in mu-
ltis locis veniūtur.

Decipientibus à. 12. littera
quæ est N.

Cap. 12.

Nitrum etiam accedit in laps
dis coagulationem, est autē
subpallidum, & perspicuū,
& huius virtus probata est quod dis-
solvit & attrahit, & valet cōtra icte-
riciam, & est de genere salis.

Nichomar idem est quod Alaba-
strum

strum, quod quidem est de genere marmorum, tamen quia virtus eius est mirabilis inter lapides pretiosos ponitur. Et expertum est de hoc, quod frigiditate sua conseruat aromatica unguenta. Et ideo pixides de hoc lapide fecerunt antiqui. Conseruat etiam frigiditate sua corpora mortuorum a foetore excellenti, & ideo monumenta, & manscota antiqua de hoc lapide inueniuntur: est autem albus nitens. Aiunt etiam quod victoriam da, et amicitiam conseruat. Sunt etiam quidam qui dicunt lapidem quendam nuseuocatum esse, de genere lapidum bufonis, & in multis inueniuntur bufonibus. Et sunt duo genera: vnus subalbidus sicut si lac intrauerit sanguinem & viceris eum, & ideo sanguinis obscuras venas dicunt in eo apparere, & alter est niger, & aliquando in eo depingitur bufo sparsis pedibus veneno eos adura.

164 DE REBUS METAL.
adurere manum tangentis. Probationem autem huius lapidis esse dicunt, quod exhibitus bufo viuo, bufo eleuatur contra eum & tangit eum si potest. Dicitur etiam quod presente veneno varius efficitur qui subalbidus est.

De incipientibus à. 12. littera quæ est Q.
Cap. 13.

Quæ Nyx gemma esse perhibetur nigri coloris, inuenitur melius genus eius nigrum, albis venis variatum, venit autem de Media & Arabia. Inueniuntur autem quinque diuersitatum propter varietatem venarum & colorum. Aiunt, collo vel digito suspensus excitare tristitiam & timores, & in somno fantasias terribiles, et multiplicare fertur tristitias et lites. Dicunt autem quod auget

get saluam pueris. Si autem Sardinus sit p̄sens ligatur Onyx et suspenditur a nocumēto: hæc autem omnia si habet, profecto habet ideo, quia virtutem habet mouēdi melancholiam præcipue in capite, ex motu enim illius & vapore omnia ista procedunt. Dicunt autem quidam Onycham, seu Onychulum esse idem, quod verisimile est, vel q̄ sit aliaqua species eius, sed colore non niger nisi aliquando, sed colorē habet ut humanus unguis: sicut supra diximus. Sed Onychinis nominis inueniuntur multi colores albi, & nigri, & rubicundi, qui tamen omnes in substantia quadam fabricantur, quæ similitudinem exprimit unguis hominis. Auunt etiam q̄ ex lacryma arboris quæ Onycha dicitur, indurata in lapidem generatur: & hanc esse causam, quod odoriferus est in igne. Hæc etiam causam inquirunt esse, quod frequentius alijs depi-

depictus imaginibus mirabilius inuenitur, quia lacryma à principio molliis facile formabilis, pingitur, & picturam retinet quando in lapidem induratum coagulatur. Hinc lapidè dicunt insensibiliter intrare in oculum, & hoc est mirabile. Sed ego vidi Saphirum intrare in oculum, & lapidem Galli, & quendam alium, cuius nomen ignoravi, sine lesione oculi: politum enim tenue nō ledit oculum, nisi tangat aciem siue pupillam sensibilem contra foramen vee.

Obthalmus lapis est, ab Otalmia dictus, cuius color nō nominatur, forte quoniam multorum est colorum. Valere autem dicitur gestanti contra omnes malos morbos oculorum, visus autem tristantium dicitur obcecare, & ideo etiam patronus furum vocatur, gestates enim ab quasi inuisibiles redduntur.

Orites habet tres species, quarum
una

una nigra & rotunda, alia viridis maculas albas habens, tertia, cuius altera pars est aspera, altera plana: et est color eius quasi ferri lamina, & talis etiã est dispositio corporis eius: de quo ferunt quod unctus oleo rosato, & gestatus preseruat ab aduersis casibus & pestiferis moribus reptiliũ. Dicitur etiam in physicis ligaturis quod appensus mulieri probibet ipsam impregnari, & si pregans est abortum facit.

Orphanus est lapis, qui in Corona Romani Imperatoris est, neque unquam alibi visus est, propter quod etiam Orphanus vocatur: est autẽ colore quasi vinosus, subtilẽ habens vinositatem, & hoc est sicut, si candidũ nix candẽs, seu micam, spenetraverit in rubeum, clarum, vinosum, & sit superatum ab ipso. Est autem lapis perlucidus, & traditur quod aliquando fulsit in nocte, sed nunc tem-
pore

pore nostro non micat in tenebris.
Fertur autem quod honorem seruat
regalem.

De incipientibus à 14. litte
ra quæ est P.

Cap. 14.

PAnterus lapis est multos habes
colores in vno corpore lapidis,
nigrum videlicet, & viridem,
& rubeum, & alios multos: inueni-
tur autem pallidus, purpureus et ro-
seus. Ferunt autem luscis efficere vi-
sus. Inuenitur secundum plurimum
in Media, debet autem gestans ad
ipsum inspicere in mane, Oriente so-
le ut sit efficax & victoriosus: tot au-
tem virtutes dicitur habere quot co-
lores habet.

Peranites lapis est generatus de
Mecheton, et est feminei sexus. Na-
certo tempore dicitur concipere &
pare-

parere consimilem lapidem natura-
lem, valere autem dicitur pregnan-
tibus.

Perithe sine Peridonijs lapis est ful-
vi coloris, dicitur etiam valere con-
tra Arthriticam. Mirabile etiam
referunt de isto lapide, quod si fortius
cōstringatur manu, adurit manum,
vult ergo leuiter et pauide tangi. Di-
citur autem de hoc genere esse alia
species qua est Chrysolito similis, nisi
quod est maioris viriditatis.

Prasius est lapis qui est matrix
& palacium Smaragdi, frequētius
est autem viridis coloris habens vi-
riditatē spissam sicut prasium quod
est marrubium. Inuenitur autem
aliquando cum rubeis guttis & ali-
quando cum albis. Expertum autē
est quod confortat visum, & quasda
Iaspidis, & quasdam Smaragdi ha-
bet operationes. In epistola etiam
Esculapij cuiusdam phylosophi ad

170 DE REBUS METAL.
Octavianum Augustum ferunt quod
venenum est tanta frigiditatis quod
cor hominis interempti illo veneno
conseruat ab igne. Et si cor illud in
igne ponatur tamdiu quod in lapidem
optesi conueritur, lapis ille vocatur
prosilis ab igne, vocatur humanus à
materia, prius esse dicitur, eò quod
victores facit & à veneno preseruat.
Narratur autem licet fabula sit si-
mile quod Alexander Macedonius hoc
lapide subcingio suo in prelio uteba-
tur, cunque reuerteretur ab India
& vellet lauari in Euphrate deposi-
to subcingio, morsu serpens casu pra-
cidit lapidem, & euomuit eum in
Euphrate, & de hoc mentionem di-
citur Aristot. fecisse in libro de
natura serpentum, qui liber ad nos
non peruenit, colore autem rubet hic
lapis candorem habens admistum.

De incipientibus à .15. litte-
ra quæ est Q.
Capt. 15.

Quercia lapis est qui inuenitur
in nido Upupe aliquando, quæ
tota est Anis prestigiosa &
multa augurans ut dicunt magi &
augures. Est autem lapis hic prodi-
tor secretorum, & fantasias commo-
uens si ponatur super pectus dormi-
entis.

Quandros lapis est qui aliquando
inuenitur in cerebro vulturis, cuius
virtutem ferunt esse contra quoslibet no-
cuios casus: & replet mamillas lacte.

De incipientibus à 16. litte-
ra quæ est R.
Capit. 16.

Ramai quod in medicinalibus
inuenitur et alchimicis, quod
id est quod Bob armenus, est autem
H 2 lapis

172 DE REBUS METAL.
lapis subrubeus, huius autem virtus
pro certo experta est, quod est con-
strictiva ventris, & precipue sangui-
nis disenteria & menstruorum.

Radaim lapidem & donatidem
eundem aiunt, dicunt autem quod
niger est lucens. Ferunt autem quod
quādo capita gallorū comedere dan-
tur formicis, qđ aliquando post tem-
pora multa in capite maris galli hic
lapis inuenitur. Ferunt etiam hunc
valere ad quolibet impetrandum.

De incipientibus à .16. litte-
ra quæ est S.

Cap. 17.

Saphirus lapis est valde notus,
& secundum plurimum eius ve-
nit ab Oriente ex India. Inueni-
tur etiam in hypodromo apud Rho-
danum prouinciæ regionem, & ciuita-
tatem, sed non est adeo pretiosus ut p
omnia

omnia sit similis Orientali. Est autē in colore perspicuus flavus sicut caelum serenatum, sed vincit in eo flavus color, & ideo est melior qui est nō satis perlucidus: Optimus autem q̄ nubes habet obscuras ad rubedinem declinantes. Invenitur etiam bonus q̄ albedas habet nubiculas. si substantia sua sit sicut fusca nubes, aliquantum transparentis. Huius autem virtutem ego vidi quōd antraces duos fugavit. Aiunt etiam hunc lapidē hominem castum reddere, & interiorē refrigerare, sudorem stringere, dolorem curare frontis & lingua. vidi ego unum in oculum intrare, & sordes ex oculis purgare, sed ante vult poni in aquam frigidam, et post similiter. Quod autem dicunt, quōd amittit virtutem & colorem postq̄ semel fugavit antracem, est falsum, quia vidi unum qui successine interiecto spacio fere annorum, quatuor

H 3 fugavit

fugauit antraces duos. Dicunt etiã quod corpus inuegetat & paces conciliat, pium & deuotum ad Deum, efficit, & animam firmat in bonis: hic lapis alio nomine Sirtites, vel ut alijs placuit Sirtihes vocatur, eò quòd in Sirtibus inuenitur.

Sardonyx, quem quidam Sardonycem vocant, etiam compositus est ex duobus lapidibus Sardo videlicet & Onyce. Est ergo rubens, et hic color supereminet in ipso ex Sardo, est etiam albus & niger, & coloris unguis proferens ex Onyce. Laudabilior autem est qui hoc colores magis habet distinctos & qui densioris est substantie. Inuenitur autem quinq; modis & forte pluribus, ppter diuersam colorum commistionem, & substantie diuersam densitatem: & frequentius inuenitur in India & Arabia. Fertur autem luxuriam depellere, & hominem castum reddere & pud-

*puddicum. Est autem maxima huius
virtus in hoc qd' cū Onychinus noci-
uus sit, hic nocere nō potest, Sardinia
sibi in substantia habens admistum.*

*Sardinus lapis est ab antiquissimo
inter pretiosos lapides connumeratus
vel commemoratus. Est autem ru-
borem spissum habens c. substantia
obscurè peruia, sicut si peruietas
imaginareretur in rubea terra, & secū-
dum hanc diuersitatem, inuenitur
quinq; modis, ita quod aliquis in hoc
habet de peruietas, & forte est ille
matrix aliorum & domus in qua ge-
nerantur. In Sardis autem ciuitate
prius esse repertus dicitur, ideo sic vo-
catur. Aiunt autem hunc accendere
animum, ad gaudium & acuerè in-
genia, per virtutes contrarias ligare
a nocumento Onychinum.*

*Sarda, quē alij dicūt Sardo lapis est
q. se habet ad tabulas ligni sicut mag-
nes ad ferrū, et ideo adheret ita forti-*

H 4

ter tabu-

tabulis nauium quod euelli non pos-
 sit, nisi abscindatur cum ipso ea pars
 tabula cui inhaerit, est autem in co-
 lore purissimus nitens. Silenites lapis
 est, de quod varia referuntur. Dicunt
 enim quidam hunc nasci in quodam
 genere testudinis Indico, et esse variū
 rubeo, albo, purpureo quoque colore
 pulcherrimum. Alij autem dicunt
 hunc virentem, & in Persidis parti-
 bus frequētius inueniri. Dicunt autē
 hūc crescere luna crescēte, et luna de-
 crescēte decrescere. gestatum autem
 ferunt conferre praescientiam quan-
 dā futurorū, si sub lingua portatur,
 precipue prima luna & decima exi-
 stente. Dicunt enim quod mane pri-
 ma luna, vna tantū hora habet hanc
 virtutem, decima autem existente
 luna habet virtutem in prima hora
 & sexta. Modus autem diuination-
 nis est quod cum portatur sub lingua
 cogitatur de aliquo negotio utrum
 fieri

fieri debeat vel nō, & si fieri debet cor
di tenaciter infigitur, ita quod enelli
non potest, si autem nō debet fieri sta
tim cor resilit ab ipso. Fertur etiam
quod curat ptiscos languentes & de
biles.

Smaragdus lapis pretiosior mul
tis alijs, & non rarus: et est color eius
viridissimus translucens ita quod vi
cinum aërem sua videtur tingere
viriditate. Figura sua melior est pla
nities superficiei, quia tūc una pars non
obumbrat aliam. Melior autē est qua
nec lumine nec umbra variatur.
Huius propter planities, & coloris
varietatem dicunt esse diuersitates
duodecim, eō quod aliquando quo
dam vel nigrum per modum virgula
rum permistum habet. Sunt autem
à locis dicti Schytici vel Britānici, &
Niliaci, & qui in venis aris nascun
tur, et maculosi quādam, & quādam calcedo
ny, eō quod admisturam habet cum illo

lapide, meliores omnib. sunt Schyticū.
 Ferūt autē quod illi de nidis Grypho
 num auferentur, qui, lapidem hunc
 cum crudelitate magna custodiunt.
 Dixit enim vnus de Græcia veniens
 vidicus et curiosus experimentator,
 quod ille lapis nascitur in rupibus q̄
 sunt sub aqua maris, quod ibi frequē
 ter inuenitur. Rationale enim est qđ
 in uenis æris in p̄spicuo, quod ad æris
 substantiam nō venit, nascitur, quia
 rubiginis æris habet viriditatē. Ex-
 pertum autē est temporibus nostris
 quod hic lapis si vere bonus ē & verus
 est, non sustinet coitum, propter quod
 Rex Vngarie qui nostris temporibus
 regnat, in coitu cum uxore sua lapi-
 dem hunc in digito habuit, & prop-
 ter coitū in tres partes fractus fuit.
 Et ideo probabile est quod dicunt qđ
 hic lapis gestantem se ad castitatem
 inclināt. Ferunt etiam quod auget o-
 pes & in causis dat verba per suaso-

via, & quod collo suspensus curat he-
 mitriteum & caducos morbos. Ex-
 pertum autem quod visum debilem
 confortat & oculos conseruat. Di-
 cunt etiam quod bonam facit me-
 moriam et quod tempestatem auer-
 tit, & valet diuinantibus, propter q̄
 à magicis queritur.

Sirus est lapis à Siria dictus, ut
 dicit Isidor. qui integer natat, et com-
 minutus fluctuat. Profectio huius
 causa est, quia in poris integrum aë-
 rem continet qui euanescit à pulue-
 re comminuti lapidis.

Sarcophagus lapis est deuoratiuus
 cadauerum mortuorū. Gracè enim
 sarcos carnem, phagos autem come-
 dere sonat. Antiqui autem quidam
 hoc lapide primo fecerunt Archas
 mortuorum, eò q̄ in spacio. 30. die-
 rum cadauer consumit. Ob hoc autē

180 DE REBUS METAL.
nostra monumēta lapidea sarcophagi sunt vocata.

Sarmenius lapis est, à Sarmia Insula in qua inuenitur, dictus, hoc autem lapide politur aurum. Fertur autem quod potatus vertigenem sedat, & mentem solidat, habere autē hoc vicium dicitur quod alligatus manū parturientis impedit partum, & cōtinet ipsum in matrice.

Suetinus lapis est crocei coloris, quem graeci Eliciam vocant. Inuenitur enim aliquando translucens ut vitrum, vocabulum autem trahit à materia, quia succo vel gumma arboris nascitur quae pinus vocatur, vulgariter autē lubra vocatur. Confricatus autem trahit folia, paleas, et fila sicut Magnes ferrum. Dicunt autem quod confert portantibus se castitatem. De exptis autem est quod fugat serpentes incensus: pregnantibus autem valere dicitur ad facilem partu

parturitionem. Melior autem est q̄
fit de succo qui in estate calida profi-
lit, obscurior autem qui fit de succo
alterius corporis.

Spicularis vocatur eò quòd ad
modum vitri perspicuus fit. Dicitur
autem in Hispaniarũ vrbe Segebia
primitus inuentus. Ego autem vidi il-
lum abundanter inueniri ita quòd
currus inde oneratur in diuersis par-
tibus Theutoniæ: vidi etiã in Gallia
inueniri cum gipso, quia gipsi extre-
mitas quedam est, effossus autẽ scin-
ditur in quaslibet tennes partes, &
sunt inde fenestra, sicut de vitro, nisi
quòd loco plumbi oportet ponere tres
species eiusdem, vnum scilicet lucidũ
vt vitrum, aliud nigrũ penitus quasi
atramentum, tertium citrinum, qđ
vocant auripigmentum, vel arsenicũ
sicut supra diximus, quod carius est
& nobilius.

Deincipiētibus à littera T.
Capit. 18.

TOpasion lapis est sic vocatus à loco sua primæ inuentionis, qui fertur vocari Topasis Insula, & quia auri similitudinem præterdit. Sūt aut̄ due species in hoc genere lapidis, quarū vna est omnino similis auro, et hæc est pretiosior, alia est crocea magis tenuis coloris, quam auri fit color, & hæc est vilior. Expertum autem est in nostro tempore quod si in aquam bulentem immutatur, ita deferuere facit quod statim manu immissa extrahitur, et hoc fecit Parisius vnus de nostris socijs. Dicunt etiam quod valet contra Emoptoicam & lunaticam passionem. Hoc autem certum est quod speculum est lapis iste & idolum obiecti corporis sicut speculum concauum in conuexum representat, cuius causa esse non potest

est nisi quod interius per superficies
concauas concrefcit. & coagulatur.

Turchois lapis est coloris flauis &
lucidi candentis. ac si lac penetraret
in flauum colorem et resultet per ip-
sum ad superficiē. Dicunt autē quod
visum conseruat, & à nociuis cāsi-
bus portantem se defendit.

De incipientibus ab V. lit-
tera. Cap. 19.

V Arach quidem dicitur san-
guis draconis, secundum
Aristot. lapis est. Quidam
autem medicorum dicunt quod est
succus cuiusdam herbe. Sed quod di-
citur, ostēditur in puluere, cuius sup-
ficies nitet & aspera est sicut commi-
nutus lapis: est autem rebus valdē,
valet autem contra quem libet flux-
um, & præcipue sanguinis, & ex eo,
& argento viuo fit algala.

Vernix

Vernix est lapis, qui dicitur Armenicus, est autē coloris subpallidi, valet certissime contra melancholiam, & contra vicium splenis, & epatis & contra cordiacam passionem.

Virites est gemma quā supra Piritem diximus. Color autem eius est fulgens ut ignis, ut supra diximus, leniter & reuerenter vult tangi, aut adurit tangentis manum. Nimirū quia etiam noctiluca animal aliquādo adurit manum, sicut ego ipse expertus sum sepius.

De incipientibus à littera.

Z. Capit. 20.

Z *Amech est lapis q. vocatur Lazuri, huic inest tenuis color flavus cū corpusculis aureis. Fit autem inde azurium. Certissime valet sumptus contra melancholiam & quarta nam et simcopim*

ex vaporibus melancholicis proueni-
entem.

Zigrutes lapis est coloris vitrei,
alio nomine etiam euax vocatur. Et
dicitur quod gestatus collo stringit
sanguinem, & depellit mentis aliena-
tionem.

Hæc de lapidibus dicta in speciali
sufficiant. Quoniam si in speciali de
virtute cuiuslibet lapidis vellemus
dicere modum voluminis excedere-
mus. Sicut enim à principio diximus
si quis experimentari veluerit vix
lapillum inueniet qui non habeat
aliquam virtutem, sed per ea
quæ dicta sunt indicare
de omnibus est
planum

TRA-

186 DE REBUS METAL.
TRACTATUS TER-
TIUS SECVNDI LIBRI DE
lapidibus in quo est de si-
gillis lapidum, & qualiter
est dicendum de sigillis, &
quod sunt modi sigillo-
rum, & de expertis.

Capit. I.

DE imaginibus autem lapidū
& sigillis post hoc dicendum
est, licet enim pars ista sit
pars Magia naturalis secundum il-
lam speciē Magia quæ Astronomia
subalternatur, quæ de imaginibus &
sigillis nuncupatur, tamen propter
excellentiā doctrine, & quia illud
cupiunt à nobis scire multi aliqui
de hoc hic dicemus, omnino imper-
fecta et falsa, reputātes quidquid de
his à multis scriptū inuenitur. Anti-
quo-

quorum enim sapientum scripturam
de sigillis lapidum pauci sciunt nec
sciri potest nisi simul & Astronomia
& Magia probe intelligantur. Incipi
entes igitur de imaginibus lapidum
dicimus nos tres modos imaginum in
lapidibus inueniri. Quorum unus
est quod inuenitur in lapide imago
nec exarata nec super eum eleuata,
sed in eo depicta quasi coloribus &
picturis variata sit. Alter est quod
inuenitur eleuata, quasi opere exclu
sorio super lapidem. Tertius modus
est quod figura incisionis est exarata
in lapidum quibusdam partibus la
pidis abrasis, & quibusdam remanē
tibus. Adhuc autem in imaginibus
que sunt picta aliquādo pingitur ima
go colore eiusdem lapidis, & tunc nō
ostendit imaginem nisi modus termi
nationis linearum quarundam, que
sunt in superficie lapidis, aliquando
imago habet colorem omnino alium
à colo-

à colore lapidum. Hi autem duo mo-
 di sunt imaginibus quae eleuatae sunt
 sunt super lapidum superficiem. Vo-
 lo autem primo narrare quae uidi, &
 expertus sum ego ipse, & postea ostē-
 dere causam & modum per quem à
 natura efficitur imago: & tertio lo-
 qui de imaginibus factis per artem &
 ostendere virtutes sigillorum. Dico
 igitur quod me existente Venetijs, cū
 essem iuuenis, incidebantur marmo-
 ra ad parietes templi ornandos, con-
 tigit autem in vno marmore iam in-
 ciso tabulis incisis sibi applicatis ap-
 parere depictū caput pulcherrimum
 regis cum Corona & longa barba
 neque in aliquo peccare videbatur
 pictura, nisi in hoc solo quod frontem
 videbatur in medio habere nimis al-
 tera ascendente versus verticem ca-
 pitis. Sciuimus autem omnes qui ad
 ramus hoc à natura fuisse pictum in
 lapide, & cum me queretur causa
 inordi-

inordinationis frontis, dixi lapidem illum ex vapore fuisse coagulatum, & in medio per calorem fortiore voporem inordinate ascendisse ultra modum. Fuit autem pictura eiusdem coloris cum lapide. Huiusmodi autem simile est in nubibus in quibus omnes apparent figurae quando ventis non agitantur, & continue propter calidum eleuans eas etiam dissipantur, quae si apprehenderentur loco & virtute lapidibus multas effigiarent figuras, propter hoc appareret ergo figuram picturae simplicis aliquando esse à natura. Post hoc autem longo tempore cum essem Parisijs de numero doctorum & grege, contigit aduenire ad studium filium regis Castella, cuius eo qui cum pisces emerent praenominati nobilis famuli piscem emerunt qui latina peccer vulgariter pleis vocabatur, & erat maxime quantitatis in illo genere piscis, cum autem exen-
tera-

tereretur piscis, in ventre eius appa-
 ruit concha ostrei maximi, quam ad-
 me memoratus nobilis fecit causa
 dilectionis adportari, cōcha ergo illa
 in concavo sui q̄ est planum & poli-
 tum habebat figuram trium serpen-
 tum, ore eleuato optimè factorum,
 ita quod nec figura defuit oculorum,
 cum tamen essent valdè parui. exte-
 rius autem in conuexo quod erat as-
 perum, habebat figuras multorum.
 x. videlicet & amplius serpentum
 simili per omnia opere factorum nisi
 quod omnes exteriores nodo quodā
 in collo videbantur colligati, capiti-
 bus tamen & corporibus separatis,
 neque fuit vlla istarum imaginum
 qua non esset perforata foramine ab
 ore serpentis incipiēte, & inferius ad
 caudam serpentis exeunte, & erat
 foramē ita paruum quod videbatur
 filo factum fuisse. Hanc autem con-
 cham ego multo tēpore habui, et mul-

tis ostendi, et postea eam misi pro mu-
nere in Theutoniam. Constat igitur
per illud experimentum etiam figu-
ras eleuatas super lapides aliquando
fieri à natura. Narrauit autem mi-
hi quidam nobilis et potēs quod quo-
dā tēpore ab uno rusticorū suorū p-
sentatum fuit sibi ouum minoris quā
tutatis quam gallina, in quo corpore
exclusorū simili in testa optime figu-
ratus fuit serpens cristatus et alatus
& habebat figuram pedis sicut pes
galli, omnia autem hæc indicant tales
formas aliquando à natura forma-
ri, & hoc puto ego & scio verum
esse.

De figuris lapidum à natu-
ra factis. Capit. 2.

Quæramus igitur qualiter à
natura formātur. Reuocem
igitur ad memoriā ea quæ in se-
cūdo no-

nostrorum physicorum de monstris
 loquentes determinauimus, Non igitur
 ignoramus quod sunt quedam
 loca in caelo, in quib. cum luminaria
 conuenērint, impediunt etiam in pro-
 pria & efficaci materia figuram hu-
 manā generari et materia tūc cōcres-
 cit in horribile monstūr. Aliquādo et-
 iā ecōuerso cōcurrunt luminaria et
 ceteri planetae ad locum in quo tanta
 virtus est generationis humanae, q̄ in
 semine valde difformi cōtra vim for-
 matiua illi semini insitam, impri-
 mit formam humanam, propter hoc
 cōtingit aliquando porcellos in capi-
 te præferre figuram huminis, & fe-
 tus vaccarum similiter. Quod quia
 ex permistione seminis hominis cum
 dictorum animalium seminibus esse
 non possit in physicis nostris satis est
 ostensum. Hæc igitur est caussa & nō
 alia quod etiam in lapidibus vaporabi-
 liter in materia coagulatis impri-
 mitur

mitur figura hominis vel alia de figuris specierum quas producit natura ut pingendo tantum, aut etiam figurando totū eleuādo, in toto vel in parte maximè, cū sit huiusefficiēs in onychinis ppter materie maiore molliciem ut diximus supra. Est enim Colonia incapsa trium Regum magna quantitatis Onychinus habens latitudinem manus unius hominis & amplius, in quo super materiā lapidis Onychini qui est sicut unguis picta duo sunt capita iuuenum, albissima, ita quod est vnū sub alio, sed elucet propositione nasi, & oris, & in frōte capitum est figuratus nigerrimus serpens qui colligat capita illa. In mandibula autem unius, in ea parte ubi est angulus curuitatis mandibula, inter partem que descendit à capite, et eam que ad os inflectitur est caput Ethyopis cum longa barba nigerrimum. Et subtus, in collo iterū est la-

pis habens colorem unguis & vide-
 tur esse vestimentum decoratum flo-
 ribus circa capita, probari autem q̄
 non est vitrum, sed lapis, p̄pter quod
 p̄sumsi picturam illam esse à natu-
 ra & non ab arte, similes autem mul-
 ti inueniuntur. Nō Latet tamen ali-
 quando per artem fieri tales imagi-
 nes duobus modis, vnus quorum est,
 in quo operatur ars & natura, & il-
 la quidem, vel qualis ars effingitur
 figuras, & materiae colores, & postea
 totū ponitur in aqua in qua fortis est
 vis mineralis lapidificatiua, et ex illa
 coagulatur in lapidem sicut diximus
 supra. Secundus autem, modus est
 deceptorius, quod effinguntur imagi-
 nes in materia & diuersificantur co-
 lores figurae per sigilla, & postea opere
 alchimiae per aquam vel alium liquo-
 rem coagulantem induratur in simi-
 litudinem lapidis, et hoc maxime fit
 per illud quod alchimici vocant lac
 virgi-

virginis: fit autem quando litargirū
fortissimè lauatur in aqua, & sepius
colatur per ipsam, quousque sit sicut
lacryma & iste duæ aqua permisce-
antur, est enim hæc aqua certissimè
coagulans, & videbitur lapis qui per
eam coagulatus est. Multis au-
tem, alijs modis fiunt coagulationes
matarum, ita quod videbuntur
lapides cum non sint, si quis subtili-
ter & p̄ lunam tentauerit. Aliquan-
do autem fiunt huiusmodi colores in
vitro simplici, & similiter imagines,
& hoc vulgus imperitum putat esse
lapides: his ergo de causis fiunt ima-
gines pictæ, & exclusæ sine eleuata. Il-
le autem quæ ex arte rasura viden-
tur, non intelligo qualiter fiant, nisi ab
arte non à natura per aliquem mo-
dum, sed in gemmis durissimis di-
cuntur fieri per partes Adaman-
tinas acutas, & durissimas ab his
quiscribunt de gemmis, quod ego

nequaquam credo verum esse, ad tales enim exarationes oportet habere instrumenta decenter aptata, quod non potest esse in partibus Adamantis, nisi mollirentur sanguine hircino, & tunc esset dispendium & nimis sumptuosum, eò quod aliquando parum valentem gemmam exarata esse videmus. Quae igitur experti sumus etiam hic dicimus, distillatur enim et depuratur chalybs saepius donec fere habeat albedinem argenti, & tunc ex eo formantur instrumenta ferri & sculptorum angulis convenientibus & subtilibus, & tunc ex primitur succus raphani, et permiscetur cum succo raphani aqua quae extrahitur de lumbricis terrae contusis & expressis per pannum, ita quod tantum sit unius, quantum alterius, & postea candens instrumentum extinguitur in aqua illa, bis, vel ter, vel pluries, quoties oportet, et efficitur ita durum

rum quod radit gemmas & incidit
aliud ferrum sicut plumbum.

Hec igitur dicta sunt de causa
imaginum qua apparent in gemmis.
Si autem quis querat quare imagi-
nes in alijs lapidibus non inueniuntur
nisi in gemmis, dicemus quod prius
nos expertum induximus, quod ali-
quando apparent in marmore, sed in
alijs generibus lapidum iam non ap-
parent, quia materia eorum est gra-
uis & grossa terrestris, & virtutibus
mouentibus inobediens, & ideo calis
ea mouere & imprimere non potest,
lapides autem pretiosi & quadam
marmora, ut supra diximus, vapora-
les habent materias facile mouenti-
bus obediens, & ideo in eis tales
generantur imagines. Exemplum
huius est in vaporibus seminalibus, in
quibus de facili apparent imagines,
qua tantum in substantia cerebri vel
capitis, vel ossis non imprimuntur: om-
nes

nes enim mot⁹ caelestes potest impedire confusio, & inhabilitas materiae. sicut diximus saepius in praecedentibus, & est hoc, sicut si sigillum lapidem tangat, vel duram terram, tunc nequaquam imprimitur, si autem tangat aquam imprimitur, & si aqua congelatur tunc figura perseverat in glacie. Haec autem non omnino physica sunt, tamen propter doctrinae bonitatem hic sunt interposita.

De causa quare gemmae primitus sculpi precipiebantur, et quod sit iuamentum in ipsis sigillis. Cap. 3.

Nunc autem determinemus causam, quare gemmae primitus à sapientibus sculpi praecipae sunt, & quod sit iuamentum in ipsis sigillis eorum, huius autem causam cognoscere ex scientia oportet magorum, quae compleuerunt Magos graecus, et Germa Babilonicus, et Her

Hermes Aegyptius in primis, postea autē mirabiliter effulsit in ea Ptol. sapiēs, et Geber Hispalēsis, Tebith autē plene tradidit artem. Est autē principium in ipsa scientia omnia quęcumque fiunt à natura vel arte, moueri à virtutibus celestibus primo, et hoc de natura nō est dubiū. In arte etiam constat eò quod aliqd modo et non ante incitat cor hominis ad faciēdū, et hoc esse non potest nisi virtus celestis, ut dicunt sapientes p̄nominati. Est enim in homine duplex principii operū, natura scilicet, & voluntas, & natura quędem regitur sideribus, voluntas quę libera est, sed nisi renitatur trahitur à natura & induratur: & cum natura moueatur motibus siderū incipit voluntas, tūc ad motū siderū et figuras inclinari, p̄bat hoc Plato ex operibus puerorū quę libertate voluntatis nō adhuc renituntur nature & siderū inclinationi. Illi enim ex siderū virtute

200 DE REBUS METAL.
præostendunt in se habilitates ad u-
nam artem, vel aliam in qua si exer-
citetur perfecti efficiuntur, & si relu-
ctentur ex aliis exercentur, nunquam
propter naturæ ad illam artem inep-
tam perfectionem consequuntur. Nō
autem dubitamus quin omne quod
est causa aliquo modo causæ, est etiā
aliquo modo causa causati. Si igitur
vis & afflatus siderum influit quan-
dam causalitatem artis in artifice,
pro certo nisi impediatur influet om-
nibus operibus artis aliquid sue vir-
tutis. His habitis pro principio sumi-
mus à dictis phylsophis quod etiam
alibi probandum est figuras calorum
primas esse figuras, & ante omnium
generatorum natura & arte figuras.
Quod autem primum est genere &
ordine gerātium, absque dubio caus-
salitatem suam per modum cuique
congruum omnibus influit sequenti-
bus. Nos enim non intendimus hic
de

æ figuris mathematicè sumptis, sed
de figuris prout inducant diuersita-
tem generatiuum & generatorum in
ordine et speciebus, et natura forma,
& materia suæ, habebit igitur figura
celestis causâlitatem in omni figura
generata à natura, eò q̄ ars resolui-
tur in principium nature, quia prin-
cipium artis, put diximus, natura
est secundum quod exiuit à suo cele-
sti principio, cuius principium est in-
tellectus practicus, sicut idem intelle-
ctus est principium artis, sicut dixi-
mus sæpius in celo & mundo, & phy-
sicis. Ex his autem de necessitate con-
cluditur quod si obseruatè ad cele-
stem figuram imprimatur figura in
materia per naturam vel artè, quod
celestis figura aliqua vis influitur o-
peri nature et artis, & inde est quod
obseruate ad imagines celi præcipiunt
fieri opera, & exitus, introitus, et
incisio vestium, et vestiura à Prolo-

meo sapiente. Hinc est quod in scientia geomantia figura punctorum ad imagines tales reduci precipiuntur, quia aliter non sunt utiles, hac ergo industria considerata primi preceptores & professores phisici gemmas imagines matellicas ad imagines astrorum obseruatis temporibus quando vis celestis fortissima ad imaginem eandem esse probatur, utputa celestibus multis virtutibus admista, sculpi precipiebant, & mira per tales imagines operabantur. Imagines autem cali ex multis quidem adiuantur, sunt tamen precipue quinq; obseruanda, scilicet imago circuli non stellati, quia circulus signorum non stellatus est primus habens motum, figura & vite. Secundo inuatur ex imaginibus stellatis que etiam obseruare oportet debite. Tertio autem est ex situ plenetarum in signis confortantibus signa. Quarto autem quod quantitate

titate elevationis, & elongationis se-
 cundum longitudinem, et latitudinem,
 à linea æquinoctiali & ascendente.
 Et quinto ex respectu omnium horis
 ad latitudinem climatis, hoc enim
 multum est observandum, quia ex
 hoc, et quarto variatur tota qualitas
 angulorum, quos describunt radij sui
 per figuram rei generata, vel facta p
 artem, & secundum quantitatem
 illam angulorum infunduntur rebus
 virtutes celestes, hoc enim pauci ob-
 servant. & pauciores observare sci-
 unt, et dum sine scientia nituntur ad
 opus artis imaginum propter fallaci-
 am suæ operationis credunt fallere
 scientiam, & contemptibile reddunt
 eadem: sic igitur ad celestes imagines
 sculpi gemmæ & hac de causa præci-
 piuntur. Sed non lateat nos quod si-
 cut virtutes naturales perdurant in
 quodam tempore & non ultra, ita

est etiam de virtutibus imaginum, non enim influitur aliqua virtus de celo, nisi in quodam tempore periodi, sicut diximus, in sine perigeneos, & postea caussa et inutilis remanet imago frigida, et mortua: & hac est caussa quare quedam imagines non operantur hoc tempore quod facerunt tempore antiquo. Hinc est quod distinguuntur in Astronomia diuersi anni imaginum celi & planetarum & quarundam stellarum dicuntur esse anni maiores & medij & minores, in quibus explicant sua caussata fortiora, vel min⁹ fortia, vel media.

Imago dicitur Orientalis, occidentalis, meridionalis vel aquilonaris.

Cap. 4.

Hoc autem quod inuenitur in Euace, & Aron, & Dioscoride & quibusdam alijs qd^d qua

quodam figurae sunt Orientales, & quaedam meridionales, & quaedam aquilonares, & quaedam occidentales, omnino abusive intelligitur ab hominibus nostri temporis, qui de lapidibus se intromittunt. Causa enim dicti antiquorum est, quod imago sculpta est ad triplicitatem Orientalem vel Occidentalem: et sic de alijs. Diuiduntur autem signa in quatuor triplicitates, sicut diximus in libro de causis proprietatum elementorum & planetarum: nec oportet illud hic iterare, & dicitur triplicitas terrea meridionalis non ob aliam potissime causam, ut dicit Ptol. nisi, quia ab ipsa eleuatur ventus meridionalis diuturnat, & si aliud, cito desinit, propter quod triplicitatis terra maior vis est in meridie quam in alijs plagis mundi. Eadem omnino de causa triplicitas signorum aqueorum vocatur Aquilonaris, & triplicitas ignea Orienta-

206 DE REBUS METAL.
lis, & quarta aëra vocatur Occiden-
talis. Imaginem autem esse aquilo-
narem vel meridionalem & cetera. hoc
idem est dictu, quod ad talem imagi-
nem huius triplicitatis impressam,
& quod non, quod in tali, vel tali pla-
ga plus vel minus valeat, sed tamē si
tempore figuratiōis imaginis fortiter
flat vēnus triplicitatis fortis cognosci-
tur esse celestis effectus, et ideo efficaci-
or imago esse presummitur. Est autē
solertissimē sciendum, quod celestes
effectus speciales & obseruatas ma-
terias querunt suarum imaginum,
& ideo antiqui q. non de vno lapide
vel metallo, sed modo de vno, modo
de alio secundum diuersitatem cele-
stium figurarum precipiebant fieri
materias, quae figurarentur. Quod au-
tem magis isti lapides ex India veni-
unt quam ex alia regione, & ex Ae-
gypto, causa est quod virtus planeta-
rum in illis partibus est efficacissima,
co

èò quòd ille parte, aut sub equinoctiali, aut inter equinoctialem & tropicum. aut quarto climate, & in illis locis, que sunt prima, vel seunda positionis planeta, spargunt radios ab Oriente & Occidente, aquilone & meridie, & confortant suos effectus. In medio autem climate, quod est quartum, propter temperantiã confortatur effectus ex qualitatibus planetarum quas efficiunt in elemētis, & ideo fortiores & veriores sunt ille imagines. In alijs autem climatibus nunquam sunt planeta in aliquilone, sed semper & obliqua ex meridie respiciunt illa, & ideo tantam virtutē non infundunt his imaginibus, que sunt in his climatibus, quantam illa que sunt in illis. Huius autem causse reddita est, in libro de natura locorum, à nobis. Hoc modo ad sapientiam habendam legitur Rex Pyrrus, gestasse in digito Achatē in quo miro decore

208 DE REBUS METAL.
de core nouē muse insculpta fuerāt,
& Apollo Deus sapientie in medio
in manu tenēs cytharā. Quod au-
tem vulgatum est de istis sculpturis
quod sit sculptura filiorum Israël p-
ficiscentium ex Aegypto, neque an-
nuo neque abnuo: scio enim quod legi
de Moysē quod fecerit annulos obli-
uionis & memoriae post huiusmodi
sculpturam, & dedit uxori suae à se re-
sistenti. Traditio enim philosophia
habet mathematicas scientias primū
existisse circa Aegyptum, à mathe-
maticis autem scientiis huiusmodi
sculptura habuit exordium.

De significationibus imagi-
num in lapidibus.

Cap. 5.

Licet autem absque dubio et
sufficiant ad praesentem inten-
tionem quae dicta sunt, tamen
ad

ad solatium legētium quaedam pone-
mus de significatione imaginum, &
postea de ligaturis & suspensionibus
earum, & postea complebimus de la-
pidibus tractatum: ut generaliter igitur
& in cōmunis sit dicere, aries vel
leo sagittarius insculpti propter ignē
& Orientalem triplicitatem designant
lapides illos habere cōtra febres
proprietas & infirmitatem, sicut
est hydropisis & paralysis, & huius-
modi, & quia calidum benè mouet,
dicuntur gestantes se facere ingenia-
sos & facundos & exaltare in hono-
ribus huius mundi, & precipue leo.
Gemini autem & libra & aquarius
propter triplicitatem aëream et Oc-
cidentalem, si debite insculpantur, la-
pidibus calidum temperatum & hu-
morem, & preparare dicuntur ferē-
tes se ad amicitiam, & iusticiam, &
ciuilitatem bonam, & legum diligen-
tem Observantiam & concordiam.

Can-

Cancer autem Scorpio, & pisces in
 sculpi lapidibus ppter triplicitatem
 aqueam & septentrionalem tempe-
 rant febres calidas, & siccas, sicut est
 ethica & caussa & huiusmodi. In-
 clinant autem secundum artem ima-
 ginum ad mendacium, ad iniustici-
 am, & inconstantiam, & lubricita-
 tem, huiusmodi signum est quod di-
 cunt Scorpionē esse imaginē Macu-
 meti, qui nanq̄ nisi mendacium do-
 cuit & iniusticiam. Si autem scribū-
 tur Taurus et Virgo, vel Capricornus
 isti propter triplicitatem terra et me-
 ridionalem frigidi quo ad effectum
 sunt & sicci, et ideo curare dicuntur
 ferentes se ab Sinocha & infirmita-
 ribus calidis. Inclinant etiā ferentes
 se ad deuotionē et religionē, et ad op-
 ra rusticana, sicut ad agriculturā et
 vinearū et hortorū plātationē. Est au-
 tē eadē res in consideratiōe imaginū
 cali extra zodiacū descriptarum.

Pegasus

Pegasus enim de luce inscriptus lapidi bonus militantibus & pugnantibus in eqs, & bello campestri, & dicitur valere contra equorum infirmitates. Est autem figura Pegasi imago dimidij equi alari, propter huiusmodi effectus vocatus fuit in arte imaginum Pegasus Bellerophon, quia fons bellorum. Andromade autem est imago puella ad unum latus conuersa supra sellam sedentis, & manus renitentis, & imago illa inscripta in gemmis conciliantibus ex natura sua amorem quae supra descriptae sunt facit stabilem amorem inter virum & uxorem, ita etiam quae adulteros reconciliare dicitur. Cassiopera est virgo sedens in cathedra habens manus erectas et cancellatas, et huiusmodi inscriptio in gemmis somnum praestantibus & refocillantibus membra, dare dicitur quae tempore post laborem et debilia corpora roborare. Serpētarij autem ase est

se est virtus serpente cuius caput tenet dextra manu & caudā sinistra, et haec imago inscripta lapidi, qui venena fugat, valere cōtra venena praedicatur & morsus venenatorum curare siue portetur siue rasura bibatur. Hercules autem astrum est vir genu flexu clauam in manu habens & leonem interficiens cuius pellem habens in manu alia. Si ergo imago Hercules sit inscripta lapidi ad victoriā pertinenti, et gestās eū in bello campestri habet victoriosus fore dicebatur. In celo autem iuxta polum articum duae vrse pinguntur, in quarum medio disponitur draco tortuosus, & si hoc in lapide ad sapientiam & ingenium pertinente scriptum invenitur, iuuabit astuciam & caliditatem & fortitudinem. Saturni autem inscriptio hoc est viri senis falcē decurvam in manu habentis & non bylaris neq; ridētis, fuscī coloris paucos

60s pilos in barba habentis propter
frigiditatem & siccitatem, decitur
conferre potestatem crescentem &
stabile, precipue si sit in lapide eiusdē
virtutis, & scias quod hac citius con-
fert ignobili quam nobili, quia Satur-
nus non amat nobiles secundum artē
astrorum. Iupiter autem plurimas,
tam secundum Aristot. quam secun-
dum alios phylosophos, habet figuras
de quarum numero. 6. sunt observa-
ta: de quarum una sufficit hic dice-
re. Si enim scribatur homo cum ca-
pite arietis rugosos habens calcaneos
capillis multū sparsis & pectore sub-
tili. Si ergo sic inueniatur in scriptus
gemma, quæ confert gratiam, homi-
nem faciet gratiosum & impetrantē
ab hominibus quod volet & fortuna-
tum, ut dicunt, precipue in his rebus
& honoribus qua fide & religione
queruntur. Si autem inscribatur in
gemma sapientiam, donante, homo
graci-

214 DE REBUS METAL.
gracilis corporis, barbam habēs pul-
chram, & raram, & paruam, & la-
bia subtilia & nitida, & nasum sub-
tilem, habens alas in pedibus & in
sinistra manu virgam in qua superi-
us infixus sit serpens inuolutus, qua
scriptio frequentissimè inuenitur in
lapidibus qui extracti sunt de tem-
plis antiquis idolorum, & praecipue
in partibus Germanie. Signum au-
tē est Mercurij, & conferre dicitur
sapientiam, praecipue in Rhetoricis
& mercatoribus, & praecipue in ali-
is. Idem autem est de signo Martis
que est figura militis cum lancea, si
sculpatur in lapide iracundiam &
audaciam conferente, dicitur facere
animosos & bellatores. De Venere
autem breui sermone nihil dici pos-
set, cum de ea duo libri magni in
magicis cōpositi sint, qui non tractant
nisi de imaginibus eius. De Sole etiā
& Luna plurima sunt diuersitates
de

de quibus propter compendium tra-
 simus. Hydra autem videlicet Dra-
 co, super se habens urnam versus ca-
 put et cornu, aut caudam supra dor-
 sum, lapidi diuitias conferenti inscri-
 ptus, conferre dicitur diuitias & sa-
 pientiam & resistantiam contra no-
 cumenta. Centaurus autem inscrip-
 tus, hoc est homo habens leporem in
 sinistra suspensum cum cultello, et in
 dextra baculum in quo est bestiola
 infixa suspensa cum lebetē, dicitur cō-
 ferre stabilem sanitatem, & propter
 hoc dicunt fabule q̄ Centaurus ma-
 gister fuit Achillis, eò quòd hunc lapi-
 dem in manu ferebat. Similiter au-
 tem ara inscripta ad modum capsulae
 claudens sacra, dicitur dare amo-
 rem virginitatis, & castitatis. Et
 etiā inscrip̄t nuenitur habens crista-
 tū serpentem in dorso & tubā mag-
 nam, dicitur conferre felicitatem
 terra & in mari, & prudentiam &
 iam ab-

amabilitatem & ablata restituere. Navis autem inscripta cum velo alto & extēso, fertur dare securitatem in negotiatione & quibusdam alijs. Lepus autem inscriptus contra versutias & verba insania valere perhibetur. Orion, autem habens in manu falcem vel ensem, inscriptus gemma, eiusdem virtutis conferre dicitur vistoriam. Aqla autem cum sagitta ante caput suum inscripta conservare veteres, et novos honores acquirere perhibetur. Similiter autem aquarij signum liberare à quartana dicitur. Persens autem in dextra habens ensem, & in sinistra caput Gorgonis, liberare dicitur à fulgure & tempestate, & ab invidorum incur-su. Cervus autem cum venatore & canibus inscriptus, saluare dicitur phreneticos, & maniacos. Venus autem cum magna veste laurum tenens in manu inscripta, conferre dicitur

pulchritudinem & ornatum. Similiter autem de multis hic introducere possemus, sed non oportet quia de his alia scientia est, & non possunt haec ex principijs physicis probari, sed oportet ad hoc scire Astronomiam & magicam & nigromanticas scientias, de quibus in alijs considerandum est.

De ligaturis & suspensionibus lapidum.

Cap. 6.

EAverò quae ad hanc scientiam magis pertinere videtur, sunt ligatura lapidum & suspensiones, quia in illis non nisi naturaliter ex virtutibus conferunt medicinam & iuvamen. De his igitur aliqua dicenda sunt ex Aristotel. sumpta & Costuben Luce & Hermete Philosophis & alijs quibusdam. Zeno autem in libro suo naturalium quasi

K

red.

reddens rationem virtutis ligaturarum et, suspensionum et, virtutum, ipsarum lapidum, dicit quod est virtus occulta uniuersalis qua facit ex igne lapides & similiter ex aqua, quando funditur super locum qui vocatur bozon, tunc enim coagulatur subito, nec amplius in suam materiam reuertitur. Subiungit autem Zeno adhuc de lapidibus dicens, quia quod accidit igitur aqua et terre, illud etiam accidit animalibus & plantis, quia virtute occulta materie seu temporis aut loci fit eorum dissolutio omnino, aut in lapidem conuersio. Hec autem verba Zenonis Philosophi qualiter intelligamus ex habitis in primo, potest intelligi. Non enim, ex igne fit lapis nisi effectiue. Uniuersalis autem virtus non est nisi virtus celi, qua omnia generata ad esse deducit, & aliquid virtutis celestis ad effectum aliquos mirabiles donat, quos
 sicut

sicut dicunt Plato & Socrates operatur cum conuenienter membris alligantur in collo suspenduntur. Cum autē Sorates dicat incantationē fieri per quattuor scilicet suspensiones vel alligationes rerū, et impetrationes siue adiurationes, characteres & imagines et demētare dicit rationales animas quod cadūt in timores & despirationes: vel in leticias & confidentias, & per hęc aīa accidentia mutari corpora etiam ad infirmitates cronicas vel sanitates. Nos enim non intendimus hic nisi de ligaturis & suspensionibus lapidum & quem effectum habeant secundum philisophos precipuos. Dicunt autem duo philosophi secundū quod narrat Cōstaben Luce in libro de physicis legaturis Aristor. videlicet & Dioscorides, quod fuerit ex Gagate, & Kakabre Onyx & in collo suspenditur auget tristitias

& cōuertit in pallorem & timorem,
 & melancholiam totum hominem,
 & ad egritudines ex his accidenti-
 bus consequentes. Dicit autem Ari-
 stot. quod Onyx ex Corallis est, & si
 suspendatur collo epileptici prohibet
 casum: e contra dicit Dioscorides q̄
 si fuerit ex Gagate & Kakabre fu-
 migium accelerat casum epileptici,
 & excecat ipsum. Idem Diosco. di-
 cit, quod est lapis quidam qui Gala-
 dides dicitur, & dum ponitur & di-
 sponitur contra incendium ignis ex-
 tinguitur. Aristot. aliter dicit quod
 Smaragdus collo alligatus impedit
 epilepsiam, & aliquādo intoto curat,
 propter quod precipitur nobilibus
 ut filijs suis alligent huiusmodi lapi-
 dem ne epilepsiam incurrant. Adhuc
 autem Aristot. in lib. de lapidibus di-
 cit angulus Magnetis cuiusdam est,
 cuius virtus apprehendendi ferrum
 est, ad Zaron hoc est septētrionalem,
 & hoc

& hoc vtuntur nautæ, angulus verò
 alius Magnetis illi oppositus trahit
 ad aſon id eſt polum meridionalē, &
 ſi approximes ferrum verſus angulū
 Zarō, conuertit ſe ferrum ad Zarō, et
 ſi ad oppoſitū angulum approximes
 conuertit ſe directe ad aſon. In eodē
 libro adhuc aſſerit Ariſtot. qđ Ada-
 mus ferrum & lapides omnes nō con-
 ſtringet, & plumbum conſtringit, eò
 quòd eſt molliſſimum inter metalla:
 Adamas enim & Saborus hoc habēt
 proprium quòd penetrāt omnes lapi-
 des ſolidos, & ardor corrodit eos, &
 detegit eorum ſplendores. Idem Ari-
 ſto. tradit quòd ſi Magnetes duo vel
 plures ſubtus & ſupra coequatis vir-
 tutibus ordinentur, & corpus imbu-
 ret, hoc eſt ferro quòd eſt in medio di-
 ſponatur, pēdebit in aëre. Item dicit
 Ariſtot. quòd ſpecies Magnetis ſunt
 valdē diuerſe, quedā enim trahit au-
 rum, & alia diuerſa ab ea trahit ar-

gentum, & quedam cuprum, quedam
 stannum, quedam ferrum, quedam
 plumum, & quedam ab vno angulo
 trahit, & ad alterū fugat quidquid
 ab opposito angulo tractum est, &
 quedam trahit carnes humanas, &
 dicitur videre homo cum à tali tra-
 hitur Magnete & manere apud ip-
 sum donec motitur, si valde magnus
 est lapis, & quedam trahit ossa, &
 quedam pilos, & alia aquas & alia
 pisces. Dicit etiam quod napta alba
 trahit ignem per quem templorum
 custodes dicuntur populum, ut pu-
 tent lumen de celo accendi. Est autē
 napta non lapis sed genus bituminis
 inuentum in Chaldea, sicut etiam
 ignis sulphuris trahit ferrum et adu-
 rit ipsum multum, & similiter lapi-
 des, & modicum operatur in lignis.
 Idem dicit quod est magnes qui no-
 minatur Olearis qui trahit oleum,
 & lapis acci qui trahit acerum, &
 lapis

lapis vini, qui trahit vinum, & spuma illius trahit spumam vini, & fex eius ad se trahit fecem quasi sit delectamentum lapidum in illis, aut anima per quam moueat. Adhuc autem Dioscorides & Aristoteles dicunt esse Ametistum & Sardonicem lapides, positos vel suspensos super umbilicum ebrj vel potantis vinum, habet vaporem vini prohibere & ebrietatem soluere & a contagione liberare. Ethytem vero alligatum cubito epileptici soluere dicitur epilepsiam, & pregnam iuuare ad partum. Dioscorides dicit positum Saphyrum & alligatum super arteriam calorem mitigare, & positum sup cor hominis tollere suspitionem multam, et a contagione liberare, ab aestu autem inflammatum a sulphure prohibet. Idem autem philosophus prohibet lapidem Liparium trahere ad se bestias, & reptilia omnia. Dicit etiam quod lapas Opitistrice

securitatem à bestijs præbet, & si ponatur in alēbico hoc est in vase aqua bulliētis, cessant ampula ebullitionis & quod lapis Emdros liquefcit, et q̄ ex eo resoluitur restauratur eidem.

Idē dicit q̄ lapis generatus ex spuma martis, q̄ etiam spuma maris vocatur ligatus super coxam pregnantibus mulieribus accelerat partum, & alligatus pueri collo tussim vehementem habentis, sedat tussim. Galenus autē et Auicenna dicunt se expertos esse quod si rubeus Corallus super dolentem stomachum, directe contra locum doloris sit suspensus, sedat dolorem. Hæc sunt experimenta physica & à magnis viris probata, quæ lapides virtutibus suarum formarum specierum operantur. Ego autem lapidarium Aristot. exposuissem, nisi quod nō ad me totus liber, sed quedam propositiones de libro excerptæ deuenerunt.

INCL.